

Regional risk- och sårbarhetsanalys

För Örebro län 2011

Foto: Länsstyrelsen, skärmdump hämtad från NA 24 juli 2011

Innehållsförteckning

Faktarutor	3
Förord	4
1. Övergripande beskrivning av Länsstyrelsen och dess ansvarsområde	5
1.1 Länsstyrelsen och geografiskt områdesansvar	5
1.2 Örebro län	6
2. Övergripande beskrivning av arbetsprocess och metod	7
2.1 Uppdraget.....	7
2.2 Mål och syfte.....	7
2.3 Arbetsprocess och metod	8
2.4 Material	8
2.5 Avgränsningar	8
2.6 Sekretess och spridning av materialet.....	8
3. Övergripande beskrivning av samhällsviktig verksamhet	9
4. Identifierade och värderade hot, risker och sårbarheter samt kritiska beroenden	10
4.1 Inträffade händelser i länet 2011	10
4.2 Identifierade hot och risker i länet	11
4.3 Riskvärdering	12
4.4 Extrema väderhändelser	13
4.4.1 Värmebölja	13
4.4.2 Stormar	13
4.4.3 Översvämning.....	14
4.4.4 Ras och skred	14
4.4.5 Skogsbrand	14
4.5 Olyckor	15
4.5.1 Utsläpp från farliga anläggningar och farligt gods	15
4.5.2 Kärnteknisk olycka	15
4.5.3 Dammbrott.....	16
4.6 Teknisk infrastruktur och försörjningssystem	16
4.6.1 Störningar i dricksvattenförsörjningen	16
4.6.2 Störningar i livsmedelsförsörjningen.....	17
4.6.3 Störningar i de finansiella systemen	17
4.6.4 Störningar i de elektroniska kommunikationerna.....	18
4.6.5 Störningar i elförsörjningen.....	18
4.6.6 Störningar i värmeförsörjningen	19
4.6.7 Drivmedelsbrist	19
4.6.8 Störningar i transportsystemet	19
4.7 Antagonistiska hot	20
4.7.1 Social oro	21
4.8 Sjukdomar	21
4.8.1 Pandemi.....	22
4.8.2 Epizooti och Zoonos.....	22
4.9 Kritiska beroenden	23
5. Övergripande beskrivning av viktiga resurser som kan disponeras för att motstå allvarliga störningar och hantera kriser	26
5.1 Regionala och nationella samverkansformer.....	26
5.2 Personella och materiella resurser	27

6. Bedömning av förmågan att motstå och hantera identifierade hot och risker	30
6.1 Generell förmågebedömning.....	31
6.1.1 Generell beskrivning av Länsstyrelsens förmåga.....	31
6.1.2 Generell beskrivning av länets förmåga	32
6.2 Värmebölja	34
6.2.1 Länsstyrelsens krisberedskapsförmåga	34
6.2.2 Länets krisberedskapsförmåga	34
6.3 Stormar.....	35
6.3.1 Länsstyrelsens krisberedskapsförmåga	36
6.3.2 Länets krisberedskapsförmåga	37
6.4 Översvämning	37
6.4.1 Länsstyrelsens krisberedskapsförmåga	38
6.4.2 Länets krisberedskapsförmåga	39
6.5 Störningar i elförsörjningen	40
6.5.1 Länsstyrelsens krisberedskapsförmåga	41
6.5.2 Länets krisberedskapsförmåga	42
6.6 Drivmedelsbrist	43
6.6.1 Länsstyrelsens krisberedskapsförmåga	43
6.6.2 Länets krisberedskapsförmåga	44
6.7 Pandemi	45
6.7.1 Länsstyrelsens krisberedskapsförmåga	45
6.7.2 Länets krisberedskapsförmåga	46
6.8 Epizooti och Zoonos	47
6.8.1 Länsstyrelsens krisberedskapsförmåga	47
6.8.2 Länets krisberedskapsförmåga	48
7. Planerade och genomförda åtgärder, samt en bedömning av behov av ytterligare åtgärder med anledning av risk- och sårbarhetsanalysens resultat.....	49
8. Bilagor	55
Bilaga 1	56
Bilaga 2	57
9. Källförteckning	59

Faktarutor

Risk och sårbarhet

Risk- och sårbarhetsanalys – Samlad analys av ett systems risker och sårbarheter.

Risk – Den sammanvägda bedömningen av sannolikheten för att en oönskad händelse ska bli verklighet och de konsekvenser händelsen kan få. *Risk = sannolikhet x konsekvens*.

Sårbarhet – Bristande förmåga hos ett system, en befolkningsgrupp eller en verksamhet att motstå och återhämta sig från olika former av påfrestningar. Sårbarhet kan också uttryckas som skillnaden mellan önskad säkerhet och befintlig säkerhet vid ett visst tillfälle. Graden av sårbarhet bestäms av förmågan att föreutse, hantera, motstå och återhämta sig från händelsen.

Kritiska beroenden – Beroenden som är avgörande för att samhällsviktiga verksamheter ska kunna fungera. Sådana beroenden karaktäriseras av att ett bortfall eller en störning i levererande verksamheter relativt omgående leder till sådana funktionsnedsättningar som kan få till följd att en allvarlig kris inträffar. Den drabbade verksamheten kännetecknas av att den saknar uthållighet, redundans och möjlighet att ersätta eller fungera utan den resurs som fallit bort.

Kris och resurser

Kris – Situation som uppfattas innebära att grundläggande värden är hotade, tidsbrist råder och betydande osäkerhet råder.

Krisberedskap – Förmågan att genom utbildning, övning och andra åtgärder samt genom den organisation och de strukturer som skapas före, under och efter en kris förebygga, motstå och hantera krissituationer, och säkra kryptografiska funktioner: kryptografiska funktioner godkända av Forsvarsmakten (Förordning 2006:942).

Krishantering – Alla de organiserade samhällsinsatser som vidtas under och efter en kris för att motverka de oönskade konsekvenser som en kris åstadkommer.

Ansvarförhållanden

Geografiskt områdesansvar – Att det inom ett geografiskt område finns ett organ som ansvarar för inriktning, prioritering och samordning av tvärssektoriella åtgärder före, under och efter en kris. Detta ansvar finns på tre nivåer: lokal nivå (kommun), regional nivå (länsstyrelse) och nationell nivå (regeringen).

Länsstyrelsens uppgift

Förordning (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap (styrande för länsstyrelsen och andra statliga myndigheter)

Definition

4 § I denna förordning avses med krisberedskap: förmågan att genom utbildning, övning och andra åtgärder samt genom den organisation och de strukturer som skapas före, under och efter en kris förebygga, motstå och hantera krissituationer, ...

Geografiskt områdesansvar

7 § Länsstyrelsen ska inom sitt geografiska område (länet) i fråga om sådana situationer som avses i 9 § vara en sammanhållande funktion ...samt verka för att:

- Regionala risk och sårbarhetsanalyser sammanställs
- Nödvändig samverkan inom länet och med närliggande län sker kontinuerligt
- Under en kris samordna verksamhet mellan kommuner, landsting och myndigheter
- Information till allmänheten och företrädare för massmedierna under sådana förhållanden samordnas
- Efter beslut av regeringen prioritera och inrikta statliga och internationella resurser som ställs till förfogande

Risk och sårbarhetsanalys

9 § ...

Vid denna analys ska myndigheten särskilt beakta:

1. Situationer som uppstår hastigt, oväntat och utan förvarning, eller en situation där det finns ett hot eller en risk att ett sådant läge kan komma att uppstå
2. Situationer som kräver brådskande beslut och samverkan med andra aktörer
3. Att de mest nödvändiga funktionerna kan upprätthållas i samhällsviktig verksamhet
4. Förmåga att hantera mycket allvarliga situationer inom myndighetens ansvarsområde

Förord

Länsstyrelsen gör årligen en regional risk- och sårbarhetsanalys i enlighet med förordningen (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap och förordningen (2007:825) med länsstyrelseinstruktion samt Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps föreskrifter om statliga myndigheters risk- och sårbarhetsanalyser (MSBFS 2010:7).

Den regionala risk- och sårbarhetsanalysen år 2011 är en del av en ständigt pågående process för att bygga upp en god krishanteringsförmåga i länet och för att stärka beredskapen.

Syftet med risk- och sårbarhetsanalysen är att den ska utgöra en grund för det förebyggande krisberedskapsarbetet i länet samt att kunskap om vad som kan hända, vilken förmåga vi har att hantera olika händelser och vilka konsekvenser olika händelser får kan sammanställas så att krisberedskapsarbetet kan inriktas på ett effektivt sätt.

En förhoppning är också att analysen ska vara intressant för allmänheten och att de, genom rapporten, kan öka sin medvetenhet om de risker som finns samt länets förmåga att hantera dessa.

Rapporten har sammanställts av Maria Nordqvist, handläggare på enheten för information och krisberedskap.

Rose-Marie Frebran
Landshövding

Maria Nordqvist
Handläggare krisberedskap

1. Övergripande beskrivning av Länsstyrelsen och dess ansvarsområde

1.1 Länsstyrelsen och geografiskt områdesansvar

Länsstyrelsen är en statlig myndighet som finns nära människorna i varje län. Den är en viktig länk mellan människor och kommuner å ena sidan och regering, riksdag och centrala myndigheter å den andra sidan. Länsstyrelsen är en kunskapsorganisation som arbetar tvärssektoriellt med ett flertal olika sakfrågor.

Länsstyrelsen är geografiskt områdesansvarig för länet i de frågor som regleras av Förordning med länsstyrelseinstruktion (SFS 2007:825) samt Förordning om krisberedskap och höjd beredskap (SFS 2006:942).¹ Detta innebär att vara en länk mellan lokala och regionala aktörer och den nationella nivån. Inom Länsstyrelsens geografiska ansvarsområde ska samverkan och samordning ske för att uppnå en samlad krishanteringsförmåga och ett effektivt utnyttjande av samhällets resurser vid en kris. Länsstyrelsen ska tillhandahålla en samlad lägesbild som underlag för denna samverkan och samordning samt hålla regeringen underrättad. Dessutom ska Länsstyrelsen samordna information till media och allmänhet.

Länsstyrelsen har också tillsynsansvar gentemot länets kommuner inom vissa områden, bland annat enligt Lagen om skydd mot olyckor (2003:778) och uppföljningsansvar av kommunernas åtgärder enligt lag (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap.² Länsstyrelsen har endast direkt operativt ansvar, för räddningstjänsten vid en kärnteknisk olycka samt i vissa andra fall med övertagande av kommunal räddningstjänst, om regeringen beslutar detta.³ Länsstyrelsen ska även bistå Jordbruksverket vid hantering av smittsamma djursjukdomar enligt Epizootilagen.⁴

Länsstyrelsen har funktionen tjänsteman i beredskap (TIB) enligt Förordning (2006:942) med länsstyrelseinstruktion.⁵ Denna funktion har i uppgift att initiera och samordna det inledande arbetet i en krissituation och ska vara tillgänglig 24 timmar om dygnet och 365 dagar om året.

Risk- och sårbarhetsanalyser är en del i krishanteringssystemet. Länsstyrelsen ska årligen lämna en risk- och sårbarhetsanalys till regeringen som ska omfatta såväl Länsstyrelsen som myndighet, som länet. Länsstyrelsen har under 2011 arbetat med att införa Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps (MSB) föreskrifter om risk- och sårbarhetsanalyser i länets befintliga risk- och sårbarhetsanalyser.⁶

¹ Förordning med länsstyrelseinstruktion (SFS 2007:825), Förordning om krisberedskap och höjd beredskap (SFS 2006:942)

² Lagen om skydd mot olyckor (2003:778)

Kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap (2006:544)

³ Lagen om skydd mot olyckor (2003:778)

⁴ Epizootilagen (1999:657)

⁵ 12 § Förordning (2006:942) med länsstyrelseinstruktion

⁶ MSBFS 2010:7

1.2 Örebro län

Örebro län är 8 546 km² och största delen, 65 procent, består av skogsmark. Länet omfattar 12 kommuner och har totalt 280 305 invånare.⁷ Flest invånare har Örebro kommun med 135 774 och lägst antal invånare har Ljusnarsbergs kommun med 4 908 invånare.⁸

Örebro län är ett nordiskt logistik- och transportcentrum där det löper transportflöden på både järnväg och väg, som är viktiga för hela landet. Detta gäller för både gods- och persontrafik. På länets vägar och järnvägar transporteras dagligen stora mängder farligt gods. I Hallsberg finns även Sveriges största rangerbangård som genom sitt geografiska läge är en strategisk placering i Sveriges godsflöden och utgör navet i den svenska godstrafiken på järnväg.⁹ Genom länet löper också viktiga förbindelser för landets elförsörjning och för elektronisk kommunikation.

Flygplatsen Örebro Airport som är strategiskt belägen ca 12 km väster om Örebro, nära korsningen mellan E18 och E20, kompletterar bilden av Örebro län som ett nav i ett dynamiskt nätverk av transporter och kommunikation. Flygplatsen utgör tillsammans med MSB:s operativa verksamhet och dess centrallager i Kristinehamn ett nav för Sveriges internationella hjälpsändningar.

Örebro län ligger rent geografiskt skyddat från kraftiga väderstörningar. Höga flöden kan balanseras av en nivåhöjning av Hjälmarren. Nivån för dimensionerande flöden sammanfaller med den nivå Hjälmarren hade före sjösänkningen i slutet av 1800-talet.

I länet finns också ett antal Sevesoanläggningar och farliga verksamheter som hanterar en mängd farliga ämnen, vilka utgör en potentiell risk för omgivningen.¹⁰ Exempelvis finns SAKAB i Kumla kommun som behandlar de flesta typer av farligt avfall.

Räddningstjänsten i länet utgörs av två kommunalförbund samt en som har ett civilrättsligt avtal. Nerikes Brandkår är det största kommunalförbundet där kommunerna, Örebro, Lekeberg, Kumla, Hallsberg, Laxå, Askersund, Nora och Lindesberg ingår. I Bergslagens räddningstjänst ingår Hällefors, Karlskoga och Degerfors samt Filipstad, Storfors och Kristinehamn som tillhör Värmlands län. Ljusnarsbergs kommun har ett civilrättsligt avtal med Västerbergslagens räddningstjänst i Ludvika.

⁷ http://www.scb.se/Pages/TableAndChart_228187.aspx

⁸ http://www.scb.se/Pages/TableAndChart_228187.aspx

⁹ Banverket: Anläggningsbeskrivning Hallsbergs rangerbangård

¹⁰ Lagen (SFS 1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor

2. Övergripande beskrivning av arbetsprocess och metod

2.1 Uppdraget

Länsstyrelsen ska årligen analysera risker och sårbarhet inom det geografiska ansvarsområdet samt värdera och sammanställa resultatet i en risk- och sårbarhetsanalys.¹¹ Den regionala risk- och sårbarhetsanalysen ska kunna användas som underlag för egna och berörda aktörers krisberedskapsåtgärder.¹² I analysen ska Länsstyrelsen särskilt beakta:

- situationer som uppstår hastigt, oväntat och utan förvarning, eller en situation där det finns ett hot eller en risk att ett sådant läge kan uppstå,
- situationer som kräver brådskande beslut och samverkan med andra aktörer,
- att de mest nödvändiga funktionerna kan upprätthållas i samhällsviktig verksamhet, och
- förmågan att hantera mycket allvarliga situationer inom myndighetens ansvarsområde.

2.2 Mål och syfte

Den regionala risk- och sårbarhetsanalysen år 2011 är en del av en ständigt pågående process för att bygga upp en god krishanteringsförmåga i länet och stärka beredskapen.

Syftet med risk- och sårbarhetsanalysen är att den ska utgöra en grund för det förebyggande krisberedskapsarbetet i länet samt att sammanställa kunskap om vad som kan hända, vilken förmåga vi har att hantera olika händelser och vilka konsekvenser olika händelser får så att krisberedskapsarbetet kan inriktas på ett effektivt sätt. Analysen är även ett viktigt verktyg för Länsstyrelsens roll som geografiskt områdesansvarig för länet.

Målet och avsikten med risk- och sårbarhetsanalysen är att den ska ligga till grund för planering, olika åtgärder, utbildningar och övningar som ska höja krishanteringsförmågan i länet.

En förhoppning är också att analysen ska vara intressant för allmänheten och att de, genom rapporten, kan öka sin medvetenhet om de risker som finns samt länets förmåga att hantera dessa.

¹¹ Förordning (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap, 9§

¹² Förordning (2007:825) med länsstyrelseinstruktion, 54§

2.3 Arbetsprocess och metod

Dispositionen i årets risk- och sårbarhetsanalys utgår ifrån MSB:s föreskrifter om statliga myndigheters risk- och sårbarhetsanalyser.¹³ Sammanställningen av den regionala risk- och sårbarhetsanalysen bygger dels på internt arbete på Länsstyrelsen med gruppdiskussioner med olika enheter samt med externa aktörer. Olika träffar, övningar och seminarier har arrangerats för att jobba med risk- och sårbarhetsanalyser i länet. Årets risk- och sårbarhetsanalys innehåller även underlag från kommunernas och landstingets risk- och sårbarhetsanalyser. Riskidentifieringen utgår utifrån länets förutsättningar samt utifrån föregående års risk- och sårbarhetsanalyser.

De risker och händelser som har valts ut är sådana som har bedömts få mycket allvarliga eller katastrofala konsekvenser för länet. Olika händelser och förhållanden som identifierats och som kan skada länet är exempelvis extrema väderhändelser, olyckor, störningar i teknisk infrastruktur och försörjningssystem, antagonistiska hot, samt sjukdomar. Dessa händelser är sedan i sin tur uppdelade i olika riskhändelser som värderas utifrån sannolikhet och konsekvens. I årets risk- och sårbarhetsanalys har sju olika riskhändelser valts ut för en förmågebedömning. Dessa är värmebölja, stormar, översvämning, störningar i elförsörjningen, drivmedelsbrist, pandemi samt Epizooti och Zoonos. Förmågebedömningen av de sju riskhändelserna redovisas under avsnitt 6. En värdering och bedömning av förmågan har gjorts tillsammans med aktörer i länet som har god kännedom om aktuella förhållanden.

2.4 Material

Materialet som analyserats och sammanställts bygger på länets kommuner och landstings redovisade risk- och sårbarhetsanalyser samt ett flertal olika rapporter och analyser. I sammanställningen ingår även erfarenheter från inträffade händelser under året. Det finns en stor spridning i kommunernas risk- och sårbarhetsanalyser när det gäller riskbedömning samt att några utav kommunerna inte har följt MSB:s föreskrifter fullt ut i sina rapporter, vilket påverkar resultatet i den regionala risk- och sårbarhetsanalysen.¹⁴

2.5 Avgränsningar

Utifrån de identifierade och värderade riskhändelserna inom Länsstyrelsens ansvarsområde har en avgränsning skett. Att genomföra en förmågebedömning av alla identifierade risker och hot är inte rimligt att göra varje år. Detta innebär dock att det blir viktigt att alternera analyserade risker och hot från år till år så att fler områden analyseras över tid.

2.6 Sekretess och spridning av materialet

Denna risk- och sårbarhetsanalys är en öppen handling. Det finns ingen hemlig bilaga. Risk- och sårbarhetsanalysen publiceras på Länsstyrelsens externa webb.

¹³ MSBFS 2010:7

¹⁴ MSBFS 2010:6

3. Övergripande beskrivning av samhällsviktig verksamhet

Vid en allvarlig kris måste vårt samhälle fungera och därför är det viktigt att definiera vilka verksamheter som är nödvändiga för att kunna undvika eller hantera kriser. Vissa samhällsviktiga verksamheter och infrastrukturer måste fungera för att vi inte ska hamna i allvarliga kriser, vidare finns det verksamheter som måste kunna hantera kriser när de väl inträffar. Vad som är samhällsviktigt ur ett krishanteringsperspektiv kan variera beroende på vilka händelser vi ställs inför och i takt med att händelsen utvecklas.

I Örebro län finns det många verksamheter som kan betraktas som samhällsviktiga ur ett krishanteringsperspektiv. Underlaget från kommunernas identifiering av samhällsviktiga verksamheter i Styrel-projektet har använts för att få en länsbild av vilka samhällsviktiga verksamheter som finns i länet.¹⁵

En verksamhet brukar definieras som samhällsviktig om den uppfyller det ena eller båda av följande villkor:

- Ett bortfall av eller en svår störning i verksamheten kan ensamt eller tillsammans med motsvarande händelser i andra verksamheter på kort tid leda till att en allvarlig kris inträffar i samhället.
- Verksamheten är nödvändig eller mycket väsentlig för att en redan inträffad allvarlig kris i samhället ska kunna hanteras så att skadeverkningarna blir så små som möjligt.¹⁶

De verksamheter i länet som bedöms vara samhällsviktiga finns inom följande sektorer och bedriver följande verksamhet:

Sektorer	Typer av identifierad verksamhet
Energiförsörjning	Produktion och distribution av el, fjärrvärme samt tillgången på drivmedel.
Information och kommunikation	Kommunikationssystem i form av TV, radio, Internet, tidningar, post, IT och teletjänster.
Finansiella tjänster	Kontantförsörjning som kontanthantering, betalningsförmedling, fondverksamhet och värdepapper.
Socialförsäkringar och trygghetssystem	Offentliga trygghetssystem som utbetalning av pension, a-kassa, socialförsäkringar och försörjningsstöd.
Hälso- och sjukvård samt omsorg	Akutsjukhus, psykiatri, primärvård, barn- och omsorg, smittskydd, läkemedelsdistribution, funktionshindrade och äldre.
Skydd och säkerhet	Räddningstjänst, polis, kriminalvård, SOS Alarm, domstolar samt militär.
Transporter	Väg-, järnväg- och flygtransporter/logistik.
Kommunalteknisk försörjning	Dricksvattenförsörjning, avloppshantering, renhållning, sophantering samt väghållning.
Livsmedel	Tillverkning, distribution och kontroll av livsmedel.
Handel och industri	Detaljhandel, tillverkningsindustrin
Offentlig förvaltning	Ledningsfunktioner, stödfunktioner samt tjänsteproduktion.

¹⁵ <http://energimyndigheten.se/styrel>

¹⁶ <http://msb.se/sv/Forebyggande/Samhallsviktig-verksamhet/>

4. Identifierade och värderade hot, risker och sårbarheter samt kritiska beroenden

4.1 Inträffade händelser i länet 2011

- I mars hittades döda stadsduvor i Karlskoga kommun som hade det virus som kan ge den smittsamma newcastlesjukan. Newcastlesjukan är en anmälningspliktig sjukdom som lyder under epizootilagen.¹⁷ Newcastlesjuka är en allvarlig och mycket smittsam virussjukdom hos fjäderfän, men den smittar inte människor.¹⁸ Under en månad infördes restriktioner i Karlskoga kommun om att hålla fjäderfän och andra tamfåglar inomhus. Inga tamfåglar drabbades dock av newcastlesjukan i Karlskoga kommun.
- I juli välte ett långtradarläp i Brändåsen som ligger i Kumla kommun och som innehöll över sextusen levande kycklingar. Samtliga kycklingar dog inte när långtradaran välte och var därför tvungna att avlivas.
- Några dagar senare i juli konstaterades ett mjältbrandsutbrott i ett naturreservat/natura 2000-område i Örebro län. Ett tjugotal nötkreatur dog, och åtgärder vidtogs för att undvika att fler djur skulle bli smittade. Området spärrades även av för allmänheten. Mjältbrand är en allvarlig, akut bakteriell infektionssjukdom som kan drabba många djurslag, framförallt gräsätare.

Under 2011 aktiverades Länsstyrelsens krishanteringsorganisation med anledning av att mjältbrand konstaterades i ett natura 2000 område/naturreservat i Örebro län. I övrigt har inga större händelser påverkat länet och som inneburit aktivering av Länsstyrelsens krishanteringsorganisation.

¹⁷ Epizootilagen (1999:657)

¹⁸<http://www.sjv.se/amnesomraden/djur/omdjurenblirsjuka/smittsamadjursjukdomar/newcastlesjuka.4.2399437f11fd570e67580001177.html>

4.2 Identifierade hot och risker i länet

Följande hot och risker har identifierats och kan anses utgöra en risk för länet:

Extrema väderhändelser

1. Värmebölja
2. Stormar
3. Översvämning
4. Ras och skred
5. Skogsbrand

Olyckor

6. Utsläpp från farliga anläggningar och farligt gods
7. Kärnteknisk olycka
8. Dammbrott

Teknisk infrastruktur och försörjningssystem

9. Störningar i dricksvattenförsörjningen
10. Störningar i livsmedelsförsörjningen
11. Störningar i de finansiella systemen
12. Störningar i elförsörjningen
13. Störningar i de elektroniska kommunikationerna
14. Störningar i värmeförsörjningen
15. Drivmedelsbrist
16. Störningar i transportsystemet
17. Antagonistiska hot
18. Social oro

Sjukdomar

19. Pandemi
20. Epizooti och Zoonos

En övergripande riskanalys har genomförts för inventerade riskhändelser av aktörer som har kunskap om eller arbetar med frågorna. De identifierade riskhändelserna är värderade utifrån sannolikhet och konsekvens. Sannolikheten är ett mått på hur troligt det är att en viss oönskad händelse inträffar och konsekvensen är den skada som kan uppstå till följd av den oönskade händelsen.

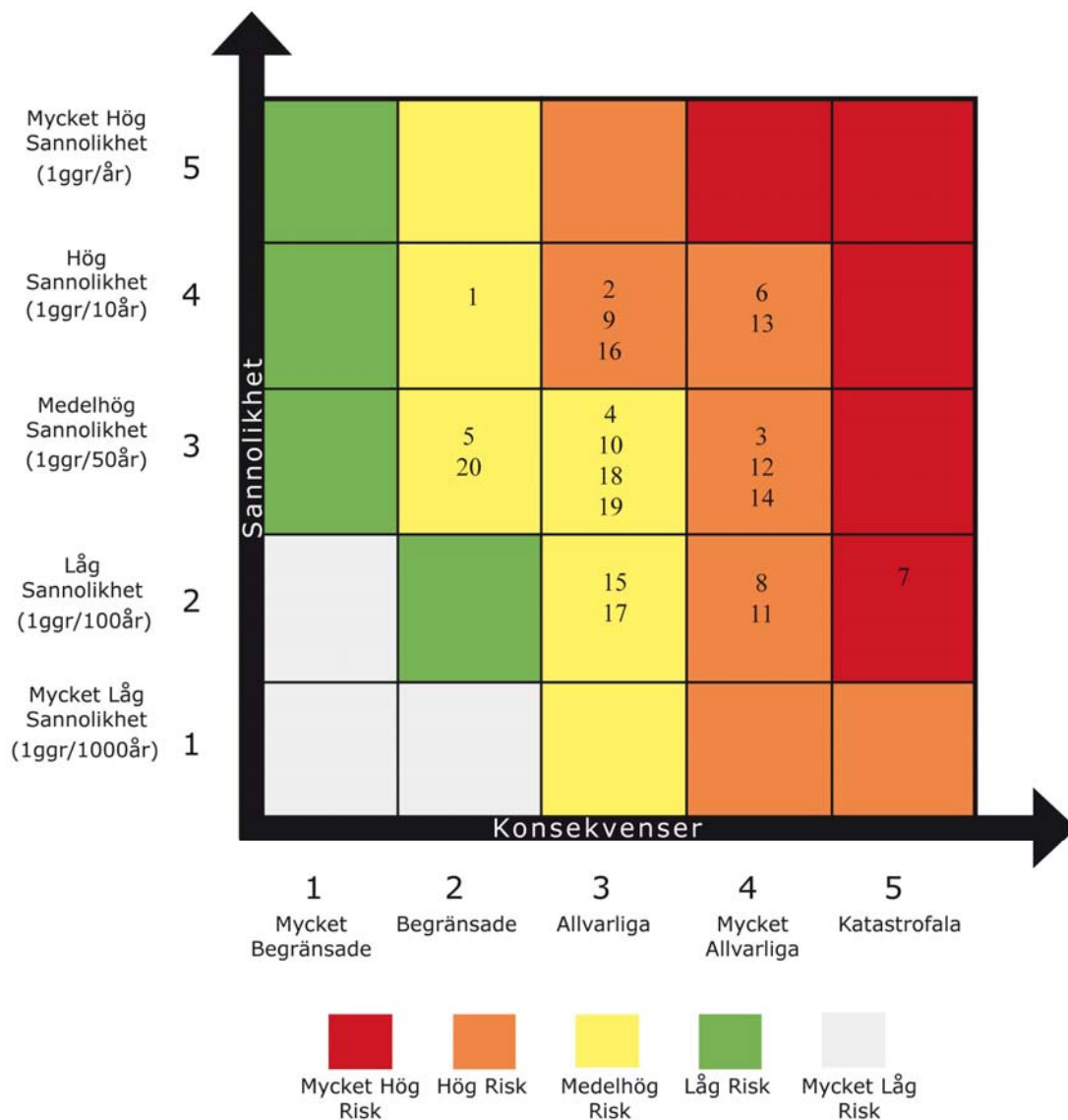
Sannolikheten är bedömd på en femgradig skala enligt tabellen nedan.

- 1 Mycket låg sannolikt (1 ggr per 1000 år)
- 2 Låg sannolikhet (1 ggr per 100 år)
- 3 Medelhög sannolikhet (1 ggr per 50 år)
- 4 Hög sannolikhet (1 ggr per 10 år)
- 5 Mycket hög sannolikhet (1 ggr per år)

Även konsekvenserna bedöms genom en bedömning på en femgradig skala.

- 1 Mycket begränsade: Små skador eller förluster på kort sikt
- 2 Begränsade: Måttliga skador eller förluster på kort sikt
- 3 Allvarliga: Betydande skador eller förluster på kort eller lång sikt
- 4 Mycket allvarliga: Mycket stora skador eller förluster på lång sikt
- 5 Katastrofala: Extremt allvarliga skador eller förluster på lång sikt eller permanent

4.3 Riskvärdering

1. Värmebölja
2. Stormar
3. Översvämning
4. Ras och skred
5. Skogsbrand
6. Utsläpp från farliga anläggningar och farligt gods
7. Kärnteknisk olycka
8. Dammbrott
9. Störningar i dricksvattenförsörjningen
10. Störningar i livsmedelsförsörjningen

11. Störningar i de finansiella systemen
12. Störningar i elförsörjningen
13. Elektroniska kommunikationer
14. Störningar i värmeförsörjningen
15. Drivmedelsbrist
16. Störningar i transportsystemet
17. Antagonistiska hot
18. Social oro
19. Pandemi
20. Epizooti och Zoonos

4.4 Extrema väderhändelser

Globalt sett har en ökning observerats i antalet extrema väderhändelser.¹⁹ En av klimatförändringarnas effekter är att det kommer bli allt vanligare med extrema väderhändelser som höga flöden, stormar och värmeböljor.²⁰ Väderhändelser som i sin tur kan ge ökade problem för olika samhällsviktiga verksamheter i länet.

4.4.1 Värmebölja

Extrema och långvariga värmeböljor medför olika stora risker för olika individer beroende på deras hälsotillstånd. Det är framförallt sårbara grupper såsom äldre, sjuka och barn som löper stor risk. Det kan även innebära flertalet problematiska effekter på miljö, ekonomi och infrastruktur. Miljörelaterade problematiska följder inkluderar bland annat torka, skogsbränder, algbloomning och grundvattensänkning. Sammantaget kan detta innebära sårbarhet för viktiga samhällsfunktioner som tillgång och kvalitet på vatten samt stora ekonomiska förluster i jord- och skogsbruket.²¹ Värmebölja definieras av SMHI som en period på minst 5 dagar i sträck då dygnets högsta temperatur är minst 25°C.²² I Örebro län saknas kunskaper i organisationerna om värmeböljor samt att det inte finns förberedd information för spridning. Att en värmebölja inträffar sommartid innebär också minskad personalstyrka för de flesta på grund av semestertider.

4.4.2 Stormar

Stormar där träd knäcks eller rycks upp med rötterna, elledningar som slits sönder kan få stora konsekvenser för samhället i form av skador på infrastruktur för elförsörjning, elektronisk kommunikation, vägar och järnvägar.²³ Örebro län har varit förskonade mot stormar men stormarna Gudrun och Per påverkade länet till en viss del där ett stort antal abonnenter blev utan el och fast telefoni. Sträckan Hallsberg-Mjölby stängdes vilket påverkade både person- och godstrafiken. Några kommuner hade även problem med vattenförsörjning. Nedfallna träd försvårade även reparationer av elnätet. Stora snömängder på kort tid orsakar ofta problem för samhället och blåser det kraftigt i samband med snöfallet blir det ännu större problem. I februari 2010 utfärdade SMHI en klass 2 varning för kraftigt snöfall över bland annat Örebro län. Snöfallet mellan den 20 och 24 februari, 2010 resulterade i snödjup som var rekordstora.²⁴ Hallsbergs rangerbangård tvingades stänga vissa banor helt för trafik för att kunna påbörja snöröjningen under snöstormen.²⁵ Detta ledde till kraftiga förseningar och flera inställda tåg när växlarna frös fast och det var stora snömassor överallt.²⁶

¹⁹ EM-DAT, The International Disaster Database, Centre for Research on Epidemiology of Disasters www.emdat.be

²⁰ FOI, 2008 Hälsopåverkan av ett varmare klimat- en kunskapsöversikt

²¹ Länsstyrelsen i Örebro län 2011, Värmeböljor i Örebro län

²² SMHI, Värmeböljor i Sverige, faktablad nr 49 - 2011

²³ SOU 2007:60 Sverige inför klimatförändringarna – hot och möjligheter s.124

²⁴ <http://www.smhi.se/klimatdata/vintersasongen-2009-2010-i-siffro-1.9643>

²⁵ MSB: Perioder med stora snömängder vintern 2009/2010, Redovisning av regeringsuppdrag att analysera och utvärdera hur krisberedskapen fungerat under perioder med stora snömängder vintern 2010

²⁶ MSB: Perioder med stora snömängder vintern 2009/2010, Redovisning av regeringsuppdrag att analysera och utvärdera hur krisberedskapen fungerat under perioder med stora snömängder vintern 2010

4.4.3 Översvämning

Örebro län är rikt på sjöar och vattendrag. Länets sjöar och vattendrag täcker ca 12 % av länets yta. Vatten från Örebro län rinner till alla de fyra stora sjöarna, Vänern, Vättern, Hjälmaren och Mälaren. I Örebro län finns flera områden som har drabbats hårt av översvämningar. Länets större översvämningssområden finns i Arbogaån runt sjön Väringen och Fellingsbro, i Täljeån vid Kvismaredalen och några områden i Svartån mellan sjön Teen och Tysslingen. Länet drabbas ungefär var 20:e år av en större översvämningssituation vilket i regel sker under vårfloden. Däremot drabbas delar av länet varje år av översvämningar till följd av skyfall under sommaren vilket lokalt kan ställa till stora problem för bland annat tätorter, vägar och jordbruk. Låglänta slättområden och andra problematiska områden i Örebro län har flera gånger drabbats hårt av översvämningar. Tätorter som Lindesberg, Vedevåg, Frövi, Odensbacken, Karlskoga, Laxå och Hallsberg har drabbats av översvämningar som påverkat bebyggelse, vägar, järnvägar, skolor, reningsverk och industrier. Varje år sker mindre översvämningar men senast hela länet drabbades av omfattande översvämningar var sommaren och hösten år 2000.

4.4.4 Ras och skred

Det är framförallt i områden med jordarterna lera och silt i kombination med lutningsförhållanden i terrängen som de största riskerna för ras och skred finns. Ras har inträffat i länet i samband med höga flöden i vattendrag. Inträffade ras har hotat bebyggelse och raserat vägar, järnvägar, broar och elledningar. Det är framförallt i Arbogaån som ras har inträffat till följd av förhöjda flöden och dammbrott men det har även inträffat ras i Svartåns och i Gullspångsälvens avrinningsområden. I ett framtida klimat kan rasriskerna i samband med vårfloden minska men eftersom medelvattenföringen väntas öka under höst och vinter med ökad erosion som följd kan stabilitetsförhållanden förändras.

4.4.5 Skogsbrand

En brand kan uppstå på grund av flera olika orsaker, till exempel mänsklig aktivitet som oaktsamhet vid grillning, gräseldning och rökning. En brand kan också uppstå på grund av naturfenomen och felaktig teknik. Vid bränder är det ofta brandröken som är det största hotet mot människor och djur.²⁷ Sommaren 2008 påbörjade Sveaskog en planerad hyggesbränning i Tiveden. Hyggesbränningen skulle omfatta 15 hektar, men vid efterbevakningen flammade elden upp på nytt. I stället slukades 113 hektar skog av elden, en yta som motsvarar 160 fotbollsplaner.

²⁷ Räddningsverket 2004, Riskhantering i översiktsplaner – En vägledning för kommuner och länsstyrelser

4.5 Olyckor

4.5.1 Utsläpp från farliga anläggningar och farligt gods

Till farliga anläggningar brukar räknas alla anläggningar som genom sin verksamhet kan orsaka brand, kemikalieutsläpp och explosioner och som genom sina farliga egenskaper kan skada människor, miljö och egendom.²⁸ Örebro län har många Sevesoanläggningar, 20 Sevesoanläggningar (se bilaga 1) varav fjorton klassas som högre.²⁹ Av dessa finns fem i Karlskoga och av företagen i Karlskoga bör Eurenco Bofors AB speciellt nämnas. Företaget, som tillverkar sprängämnen, har stora mängder mycket giftiga, explosiva och brandfarliga ämnen inom området.

Enligt Nerikes Brandkår som är den största räddningstjänsten i länet har det totalt under 2001-2010 skett 303 utsläpp av farliga ämnen, varav 35 utsläpp under 2010 i länet.³⁰ Totalt har 27 personer skadats vid olyckor med farliga ämnen under 2001-2010, varav en person under 2010.³¹ Ingen person har omkommit på grund av en olycka med farliga ämnen under de senaste tio åren.³²

Miljontals ton av farligt gods transporteras varje år på våra vägar och järnvägar i Sverige och även med båt och flyg. Farligt gods är ämnen och föremål som på grund av sina kemiska eller fysikaliska egenskaper kan orsaka skador på liv, hälsa, miljö eller egendom vid transport. Farligt gods kan till exempel ha explosiva, brandfarliga, giftiga, radioaktiva eller frätande egenskaper.³³ Örebro län är ett transportcentrum och farligt gods transporteras både på järnväg och på lastbil genom länet. Flygplatsens hantering av farligt gods är den fjärde största i landet.

Länsstyrelsen ansvarar för att upprätta lokala trafikföreskrifter. I detta ingår bland annat att besluta om vilka vägsträckor och områden som man inte får transportera farligt gods på. I länet finns idag åtta förbudssträckor och ett förbudsområde. I Räddningsverkets (nu MSB) senaste kartläggning av vägtransporter med farligt gods (hösten 2007) framgår att mest farligt gods, i hela landet, transporteras på E18/E20 genom Örebro län.³⁴ Tåg med farligt gods passerar dessutom genom åtta av länets 12 centralorter i kommunerna.

4.5.2 Kärnteknisk olycka

Örebro län har ingen kärnkraftsanläggning. Däremot finns det radioaktiva och nukleära ämnen som dels transporteras genom länet, dels används i viss verksamhet, främst vid Universitetssjukhuset Örebro (USÖ). Transporter av dessa ämnen sker också till och från Örebro flygplats.

²⁸ Räddningsverket 2004, Riskhantering i översiktsplaner – En vägledning för kommuner och länsstyrelser

²⁹ Lagen (SFS 1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor, förordningen (1999:382) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor

³⁰ Nerikes Brandkår 2011, Utryckningsstatistik 2001-2010

³¹ Nerikes Brandkår 2011, Utryckningsstatistik 2001-2010

³² Nerikes Brandkår 2011, Utryckningsstatistik 2001-2010

³³ MSB 2009, Transport av farligt gods – väg och järnväg 2009-2010

³⁴ Räddningsverket 2006, Kartläggning av farligt gods transporter september 2006

Enligt Strålsäkerhetsmyndigheten är ett stort problem i beredskapen för händelser med radioaktiva ämnen i synnerhet antagonistiska händelser och att räddningstjänsten i allmänhet inte har någon praktisk erfarenhet från ”vardagsolyckor” inom detta område.³⁵ Detta på grund av att olyckor med radioaktiva ämnen inträffar ytterst sällan.³⁶ Dessutom har län som Örebro län inte samma kunskap om kärntekniska olyckor eller hur de ska hanteras som kärnkraftslänen, vilket utgör en sårbarhet.

4.5.3 Dammbrott

Dammbrott kan inträffa till följd av bristfälligt underhåll av en damm men det kan också inträffa på grund av till exempel elfel, underdimensionering eller genom dominoeffekter om dammar brister uppströms. Höga dammar med stora magasin utgör den största risken och finns det bebyggelse nedströms kan skadorna bli omfattande. När det gäller dammsäkerhet så har kraftindustrin ett eget klassificeringssystem som benämns ”RIDAS”. Systemet utgår från konsekvenserna av ett dammbrott exempelvis risk för förlust av människoliv eller ekonomisk skadegörelse. I Örebro län finns 13 dammar som är klassade som 1B vilket bland annat innebär icke försumbar risk för förlust av människoliv och 42 dammar som är klassade som 2, vilket innebär icke försumbar risk för allvarlig skada på viktig samhällslig verksamhet. Historiskt har flera dammar brutit i länet under perioder med höga flöden. Under vårfloden 1977 och 1951 brast många mindre och medelstora dammar vilket orsakade stora lokala skador med ras, bortspolade vägar, broar, elledningar och skada på egendom som följd.

4.6 Teknisk infrastruktur och försörjningssystem

För att samhället ska kunna fungera behövs tillgång till el, vatten, värme och telekommunikationer. Dricksvatten och livsmedel hör till de mest nödvändiga behoven för den enskilda individen och befolkningen som helhet.³⁷

4.6.1 Störningar i dricksvattenförsörjningen

För människors överlevnad behöver vi tillgång till vatten i tillräcklig mängd och av godtagbar kvalitet.³⁸ I Sverige använder vi dagligen ungefär 70 liter vatten per person för dryck, till matlagning och personlig hygien.³⁹ För disk, tvätt och städning med mera används ytterligare ca 130 liter vatten per person och dygn.⁴⁰

³⁵ Strålsäkerhetsmyndigheten 2010, RSA 2010

³⁶ Strålsäkerhetsmyndigheten 2010, RSA 2010

³⁷ MSB 2011, Förslag till resultatmål för samhällets krisberedskap för försörjning av dricksvatten, livsmedel och värme

³⁸ MSB, Förslag till resultatmål för samhällets krisberedskap för försörjning av dricksvatten, livsmedel och värme 2011

³⁹ MSB, Förslag till resultatmål för samhällets krisberedskap för försörjning av dricksvatten, livsmedel och värme 2011

⁴⁰ MSB, Förslag till resultatmål för samhällets krisberedskap för försörjning av dricksvatten, livsmedel och värme 2011

Enligt skriften ”Det robusta sjukhuset” är vatten vårt viktigaste livsmedel och därför ska varje sjukhus ha en egen reservvattentäkt som täcker minst 20 % av normalvattenkapaciteten och reservvattnet ska i första hand användas för konsumtion och matlagning, men också för dialys och operationshygien. USÖ, liksom många andra sjukhus i Sverige, saknar sådan vattentäkt vid avbrott från ordinarie leverantör. Problemet med vattenreserv är i högsta grad uppmärksammat inom USÖ.⁴¹

Endast ett fåtal kommuner har reservvattentäkter till sina huvudvattentäkter. I vissa fall ligger vattentäkterna nära större vägar och järnvägar där transporter går med ämnen som är farliga för vattentäkten. De flesta kommunerna i länet har reservkraftsförsörjning till sina vattenverk, antingen i form av fast stationerade reservkraftverk eller i form av mobila elverk som kan placeras ut vid behov. Sårbarhet finns främst hos de vattenverk som inte har fullständig reservkapacitet och som bara är till för att driva vattenverket och inte för distributionssystemets olika behov.

4.6.2 Störningar i livsmedelsförsörjningen

Livsmedelsförsörjningens system är komplext och livsmedelsflödet innehåller ofta många olika steg från råvara till färdig mat hos konsumenten. Livsmedelsförsörjningen består av flera verksamheter som livsmedelsproduktion, lager, dagligvaruhandel, restauranger och storkök. Dricksvatten behövs på många sätt som till exempel en insatsvara som ingår i det slutliga livsmedlet som exempelvis mjölk och grönsaker. Beroendet av fungerande tele- och datakommunikationer har successivt ökat i och med den tekniska utvecklingen inom livsmedelssektorn.⁴² Livsmedelsförsörjningen är starkt beroende av transporter i alla verksamheter. Konceptet ”Just In Time” används inom livsmedelsförsörjningen och innebär att lagerhållningen är liten och sker till stor del på vägarna. Transporter behövs för att förflytta produkter i livsmedelskedjan och elförsörjningen är viktig för att hålla igång de flesta verksamheter.⁴³

4.6.3 Störningar i de finansiella systemen

Allmänhet och företag kan i huvudsak betala på fyra sätt: med kontanter, betalkort, via girering eller Internetbank. Mindre betalningar sker ofta med sedlar och mynt. Kontanter tas ut från bankkontor eller uttagsautomat som inte fungerar utan el. Vid ett omfattande elavbrott är det sannolikt att bankkontoren skulle stänga eftersom inte heller datorer, larm och andra viktiga system fungerar utan el. Dessutom blir också betalkorten i stor utsträckning obrukbara utan el eftersom terminalerna kräver el, och enligt Svenska bankföreningen sker 59 procent av alla betalningar med kort. Utan el är det också omöjligt att betala räkningar via girering. Länet är som övriga län beroende av fungerande banker, bankomater och kassaapparater i butiker.

⁴¹ Revisionsrapport 2008, Granskning av säkerhetsarbete Örebro läns landsting/USÖ

⁴² Livsmedelsverket 2011, Livsmedelsförsörjning i ett krisperspektiv

⁴³ KBM 2010, Falla en – faller då alla?

4.6.4 Störningar i de elektroniska kommunikationerna

Med elektronisk kommunikation menas kommunikationer med fasta och mobila telefonförbindelser samt datatrafik. Som i sin tur innebär att vi kan ringa i en telefon (fast eller mobil), reglera och styra anläggningar och processer på distans, skicka e-post samt söka information på Internet. Fungerande telefon- och dataförbindelser har stor betydelse för samhället. Utan dessa förbindelser blir det även svårt med samordning och lägesbilder inom länet vid en kris. Numera är det endast FM-radio som sänds i ett separat nät, skilt från Internet.⁴⁴ De mobila näten kräver kontinuerlig elförsörjning vilket gör dem sårbara. Internet är ofta den dominerande informationskanalen vilket också ökar sårbarheten vid störningar i Internettrafiken.⁴⁵ En störning i de elektroniska kommunikationerna skulle påverka alla samhällsviktiga verksamheter och mest beroende är exempelvis betalningssystem, livsmedel, medier och transporter.⁴⁶ Telekommunikationerna är ett systemområde med många beroenden som är relevanta i krisituationer som möjligheten att nå SOS Alarm, polis och räddningstjänst. Även elproduktionen och distributionen styrs av telekommunikation.

I september 2009 uppstod en störning i teletrafiken, för både fast och mobil telefoni, i Örebro län. Störningen orsakades av en avgrävd fiberkabel i Örebroområdet. Störningen orsakade fel hos flera aktörer i samhället, som till exempel SOS Alarm, räddningstjänster och kommuner. Detta innebar att SOS Alarm inte kunde larma ut till räddningstjänster och ambulans via ordinarie väg (digital utlarmning).

4.6.5 Störningar i elförsörjningen

Elförsörjningen innefattar produktion, distribution och slutanvändning av el som i sin tur består av tre systemnivåer med stamnät, regionnät och lokala nät.⁴⁷ Lokalnäten utsätts ofta för avbrott i samband med väderrelaterade händelser medan region- och stamnäten inte är lika känsliga för väderrelaterade händelser, särskilt inte stamnäten.⁴⁸ Även om det svenska elsystemet är driftsäkert är det ändå sårbart för olyckor, sabotage, tekniska fel och extremt väder.

Under de senaste åren har leverantörerna Fortum och E.ON grävt ner många elledningar och därmed skapat större robusthet i näten i länet. Av länets 12 kommuner får tre kritik i Krisberedskapsmyndighetens (KBM) robusthetsutredning. Det är Kumla, Ljusnarsberg och Nora. Alla tre kommuner saknar dubbla ingångar till tätorterna.⁴⁹

Konsekvenserna av ett omfattande elavbrott beror i huvudsak på vilken reservkraft och andra reservåtgärder som kan användas. Tillgången till reservkraftsaggregat med bränsle är av stor betydelse för att klara större störningar i elförsörjningen.

⁴⁴ IVA 2008, Framsyn för krisberedskap, När krisen kommer

⁴⁵ IVA 2008, Framsyn för krisberedskap, När krisen kommer

⁴⁶ KBM 2010, Falla en – faller då alla?

⁴⁷ MSB:s statistik och analys, Olyckor och kriser 2009/2010

⁴⁸ MSB:s statistik och analys, Olyckor och kriser 2009/2010

⁴⁹ KBM 2008, Kommunernas tekniska försörjning har inte tillräcklig robusthet för att klara allvarliga kriser

4.6.6 Störningar i värmeförsörjningen

Uppvärmningens betydelse är inte bara en komfortfråga utan även viktig för vår hälsa och för vatten, avlopp och byggnader. Nästan alla uppvärmningsformer är beroende av en fungerande elförsörjning, framförallt fjärrvärmen. När uppvärmningen av hus och lokaler slutar fungera, till exempel på grund av elavbrott, behöver det inte vara ovanligt kallt för att samhället snabbt ska hamna i en krissituation. Fjärrvärmen är den övervägande formen för att värmeförsörja befolkningen.⁵⁰ Många akutsjukhus baserar sin värme på fjärrvärme och saknar egna reserver vilket gör dem sårbara vad gäller värmeförsörjningen. Fjärrvärmesystemen är starkt beroende av transporter för en ständig tillgång till bränsle eftersom det är svårt att lagra så stora volymer som krävs. Detta är särskilt kritiskt för de anläggningar som drivs med bio- och avfallsbränslen med tanke på att det rör sig om stora volymer som ska fraktas.⁵¹

EON är det största elnätsföretaget i länet och från Åbyverket levereras värme, kyla, el och ånga till kunder i Örebro, Kumla och Hallsberg. 98-99 procent av fastigheterna i Örebro innerstad är anslutna till regionens fjärrvärmenät. Fjärrvärmesystemet tar också hand om spillvärme från industrin, bland annat från SAKAB:s förbränningsanläggning i Kumla.⁵² Möjligen skulle Örebro tätort kunna hantera längre strömavbrott bra eftersom det finns tekniska möjligheter att via Åbyverket försörja större delar av Örebro tätort genom så kallad Ö-drift. Med Ö-drift menas kraftvärmeverk, som producerar både el och fjärrvärme och som under vissa förutsättningar skulle kunna leverera både el och fjärrvärme till ett visst geografiskt område. De tekniska möjligheterna finns fortfarande kvar men sedan sommaren 2010 fungerar inte ö-driften om nätet går helt ner och en så kallad dödnätsstart krävs.

4.6.7 Drivmedelsbrist

Dagens samhälle är i mycket hög utsträckning beroende av fungerande elförsörjning men även av fungerande bränsleförsörjning i form av drivmedel för fordon samt bränsle för uppvärmning av fastigheter och som energikälla i industriprocesser. Drivmedel behövs för att driva både fordon och reservkraftverk. Förutom transportsektorn är polis, räddningstjänst, bevakning, avfallshantering, akutsjukvård och äldreomsorg beroende av drivmedel till sina fordon. Många samhällsviktiga verksamheter är försedda med reservkraftverk och vid ett elavbrott behöver dessa drivas med huvudsakligen dieselolja men också bensin. Reservkraften innebär ett beroende av diesel och för att driva reservkraftverk krävs även stora mängder diesel. De flesta samhällsviktiga verksamheterna har bara diesel för några dagars drift och inga kommuner i länet har idag egna lager av bränsle utöver detta.

4.6.8 Störningar i transportsystemet

Transportsektorn brukar delas in i persontransporter och godstransporter och de sker i huvudsak via flyg, sjöfart, järnväg eller landsväg. Sverige är ett land som består av många områden där människor bor i glesbygd och där fungerande transporter är särskilt viktiga.

⁵⁰ MSB 2011, Förslag till resultatmål för samhällets krisberedskap för försörjning av dricksvatten, livsmedel och värme

⁵¹ KBM 2010, Falla en – faller då alla?

⁵² <http://www.eon.se/templates/Eon2Nedladdningslista.aspx?id=69833&esplanguage=SV>

Örebro län är med sitt geografiska läge ett transportlän. Viktiga vägtransporter på de stora genomgående vägarna i länet är av betydelse för hela landet. I princip är all samhällsviktig verksamhet beroende av transporter. Örebro län är ett nordiskt logistik- och transportcentrum. Med sin nordsydliga sträckning knyter Bergslagsdiagonalen och Godsstråket genom Bergslagen ihop länet med Vätternbygden, Dalarna och Hälsingland. Europavägarna E18 och E20 samt Södra Stambanan och Mäljarbanan kopplar samman Stockholm med Göteborg och Oslo.⁵³ Hallsberg är mittpunkten i vid bemärkelse för landets infrastruktur som kraftförsörjning, data- och telekommunikationer, landsvägtransporter och järnvägstransporter.⁵⁴ I Hallsberg sammanstrålar destinationerna Stockholm-Göteborg, Stockholm-Karlstad-Oslo och Gävle-Avesta Krylbo-Mjölby-Malmö samt slutstation för Kinnekullebanan till Mariestad-Lidköping-Göteborg.⁵⁵ Hallsbergs rangerbangård trafikeras av ca 350 person- och godståg per dygn.⁵⁶ Efter ombyggnationen av rangerbangården, rangeras 500 000 järnvägsvagnar per år.⁵⁷

I Svevias tidning, På väg, publicerades en sammanställning över Sveriges 55 farligaste vägsträckor. Trafikverket har tagit fram sträckorna baserat på hur olycksdrabbade de är, hur trafikerade de är och vägstandarden.⁵⁸ För Örebro län finns två vägar med, Örebro 51 Kvarntorp-Örebro och Örebro 50 Lindesberg-länsgräns Dalarna.⁵⁹

4.7 Antagonistiska hot

För att få en helhetsbild över de risker som finns i länet är det viktigt att man även tar hänsyn till de sociala riskfaktorerna och de som anknyter till Regeringens övergripande mål för vår säkerhet vad gäller grundläggande värden som att värna vår förmåga att upprätthålla demokrati, rättssäkerhet och mänskliga fri- och rättigheter. Även risker såsom misstro mot politiska institutioner, sociala risker och antagonistiska hot behöver identifieras. Det finns ingen etablerad definition av antagonistiska hot, men MSB utgår ifrån definitionen att antagonistiska hot kan ses som avsiktligt illvilliga och illegala hot.⁶⁰ De kan utgå ifrån terrorister, irreguljära förband och organiserad brottslighet men även hot om sabotage och stöld.⁶¹

Den grova organiserade brottsligheten har en stor påverkan på samhället i form av allvarliga effekter på fysisk och psykisk hälsa, genom mord, misshandel, hot och trakasserier och social påverkan. Den grova organiserade brottsligheten har även allvarliga negativa ekonomiska effekter och övergripande samhällseffekter. Det kan generera i social otrygghet i kommunen och samhället där samhällets värderingar påverkas, minskat förtroende för kommunen och samhället, samt krav på ökade insatser från samhället.

⁵³ Fördjupning av Hallsbergs Översiktsplan 2010-2020 s.60

⁵⁴ Fördjupning av Hallsbergs Översiktsplan 2010-2020 s.60

⁵⁵ Fördjupning av Hallsbergs Översiktsplan 2010-2020 s.60

⁵⁶ Fördjupning av Hallsbergs Översiktsplan 2010-2020 s.60

⁵⁷ Fördjupning av Hallsbergs Översiktsplan 2010-2020 s.60

⁵⁸ Svevia, På väg nummer 4, 2011

⁵⁹ Svevia, På väg nummer 4, 2011

⁶⁰ MSB 2010, Antagonistiska hot mot transporter av farligt gods

⁶¹ MSB 2010, Antagonistiska hot mot transporter av farligt gods

När det gäller Örebro län så begås hälften av brotten i Örebro. I Örebro län har polismyndigheten det senaste året haft problem med airbags-stöld, narkotikarelaterade brott och med ungdomsgång från de yttre bostadsområdena i Örebro. Däremot har utomhusvåldet stagnerat och för tillfället finns det inget MC-gäng som har fäste i Örebro län.

I Sverige är det Säkerhetspolisen (Säpo) som ansvarar för terrorismbekämpningen i Sverige. Säpo är uppdelat i regionala enheter som omfattar flera län och Örebro län tillhör Enhet nedre mellersta.

Den internationella terrorismen har berört Sverige i mindre grad än i andra länder, även om terrorhotet mot Europa har ökat de senaste åren. I december 2010, mitt under julruschen skedde flera explosioner i Stockholm och en man sprängdes till döds. Sprängdåden i centrala Stockholm rubricerades av Säpo som ett terroristbrott. Dock förändrade inte sprängdåden hotbilden mot Sverige och hotnivån ändrades inte. I juli 2011 avled uppemot 100 människor i terrordåden i grannlandet Norge. Den svenska hotbilden påverkas i stor utsträckning av vad som händer i vår omvärld och kan snabbt förändras. Svenskar påverkas också av terrorismen utanför Sverige då många reser allt mer och i fler delar av världen.

4.7.1 Social oro

Under de senaste åren har våldsamma situationer med upplopp, raketer, bensinbomber, bilbränder och stenkastning mot räddningstjänst och polis där olika ungdomsgrupper varit inblandade skett i utsatta storstadsområden i Sverige. Händelserna har fått stort genomslag i media.

I Örebro har ett flertal överfall och våldtäkter begåtts under senare år vilket lett till stor oro bland kvinnor. Sedan en man gripits och dömts för ett flertal av överfallen har läget förbättrats. Överfallen har dock inte helt upphört.

4.8 Sjukdomar

Ett framtida förändrat klimat kommer att ställa högre krav på samhällets samlade förmåga att förhindra och hantera störningar.⁶² Infektionssjukdomar kan ökas, då risken för ras och skred kan frilägga kemisk-toxiska deponier och sprida smittämnen som förorenar vattentäkter och badvatten.⁶³ Ett varmare klimat med ökad nederbörd kan resultera i flera utbrott av vattenrelaterade sjukdomar.⁶⁴

⁶² Energimyndigheten 2009, Energimyndighetens slutrapportering, Extrema väderhändelser och klimatförändringens effekter på energisystemet

⁶³ FOI 2009, Att använda geografisk information vid väderkriser för att bistå sårbara grupper i ett förändrat klimat

⁶⁴ FOI 2009, Att använda geografisk information vid väderkriser för att bistå sårbara grupper i ett förändrat klimat

4.8.1 Pandemi

I mars 2009 drabbades världen av en svår influensa, som visade sig ha orsakats av en ny typ av influensavirus A(H1N1). Virusets spredning till allt fler länder och den 11 juni deklarerade WHO att sjukdomen nått högsta pandeminivån (nivå 6). Det dröjde till oktober innan smittspridningen tog fart på allvar i Sverige, bara ett par veckor innan vaccineringen skulle påbörjas.⁶⁵ Under några veckor i november kulminerade smittspridningen.⁶⁶

Omfattande samverkan och nätverksbildande skedde mellan myndigheter och andra aktörer i länet. Örebro läns planeringsprocess hade sträckt sig över tre år. Under tidig höst 2009 omvandlades planer till handlingsprogram. Länsstyrelsen genomförde informationsträffar varje vecka för att därigenom hålla läget i länet aktuellt.

4.8.2 Epizooti och Zoonos

I ett förändrat klimat och ökat resande finns en ökad risk för sjukdomar orsakade av bakterier, virus och parasiter.⁶⁷

Jordbruksverket har det övergripande ansvaret för djurhälsan och för att bekämpa smittsamma djursjukdomar. Jordbruksverket har operativt ansvar för hantering av epizootier och zoonoser.⁶⁸ Vissa beslut i denna hantering kan delegeras till länsstyrelsen.⁶⁹ Länsstyrelsen ansvarar för det förebyggande smittskyddet när det gäller djur i länet och samordnar bekämpningen av vissa allvarliga smittsamma sjukdomar. En del är väldigt smittsamma och får stora konsekvenser för djuren och djurhållningen, så kallade epizootier (till exempel blåtunga samt mul- och klövsjuka). Andra sjukdomar smittar mellan djur och människor och kan orsaka allvarliga sjukdomar på människor, så kallade zoonoser (till exempel salmonella, tuberkulos och rabies).

I juli konstaterades mjältbrand i ett naturreservat/natura 2000-område i Örebro län. Ett tjugotal nötkreatur dog, och åtgärder vidtogs för att undvika att fler djur skulle bli smittade. Området spärrades även av för allmänheten.

⁶⁵ MSB:s statistik och analys, Olyckor och kriser 2009/2010 s. 33

⁶⁶ MSB:s statistik och analys, Olyckor och kriser 2009/2010 s. 33

⁶⁷ MSB:s statistik och analys olyckor och kriser 2009/2010 s.63

⁶⁸ Epizootilagen (1999:657)

⁶⁹ Epizootilagen (1999:657)

4.9 Kritiska beroenden

Samhället vi lever i präglas av en ökande grad av beroenden vilket samtidigt gör oss mer sårbara. De flesta samhällsviktiga verksamheterna i länet är beroende av el och därmed ökar även sårbarheten vid störningar i elförsörjningen. Kontantförsörjningen, vatten- och avloppssystem, transportsektorn, drivmedelsförsörjningen och äldreomsorgen kräver el för att bara nämna några. Vi lever i ett samhälle som är helt beroende av elektricitet och utan el stannar Sverige. I det moderna samhället är kraven på säkra och kontinuerliga elleveranser stora. Elbortfall ger kännbara förluster och starttiden för att få igång stora processer är lång. Elavbrott i kombination med otillräcklig reservkraft kan ge många olika negativa effekter. Vid långa elavbrott kan exempelvis akutsjukhusen i länet få problem även om reservkraft finns.

Drivmedel behövs för att driva både fordon och reservkraftverk. Förutom transportsektorn är polis, räddningstjänst, bevakning, avfallshantering, akutsjukvård och äldreomsorg beroende av drivmedel till sina fordon. Enligt Energimyndighetens tidning *Energivärlden*, så skulle en oljekris slå direkt mot den svenska transportsektorn som till 95 % är beroende av diesel och bensin. Utan vägtransporter stannar i princip hela Sverige. Transporten av biobränsle till fjärrvärmeverk sker uteslutande med sopbilar som behöver diesel och bensin för att rulla. Många samhällsviktiga verksamheter är försedda med reservkraftverk och vid ett elavbrott behöver dessa drivas med huvudsakligen dieselloja men också bensin. Drivmedelsbrist kan innebära att det blir svårt att upprätthålla reservkraftsdriften och dessutom är de fordon som kör ut diesel till aggregaten också beroende av diesel. I dagens läge finns det inget förråd av diesel i kommunerna, det kan dock finnas begränsade lager hos till exempel lokala företag och lantbrukare. Bränsleförsörjningen är i hög grad beroende av elförsörjningen. Oljebolag behöver ordermottagningar, distributionsplaneringar, lastning av tankbilar på depåer som kräver fungerande elförsörjning för att kunna utföras.

Vattenförsörjningssystemen är helt beroende av elektricitet för att driva exempelvis reningsanläggningar, pumpar med mera. Därför finns ofta reservkraftsaggregat installerade men som i sin tur är beroende av vanligtvis diesel. Mobila kraftaggregat kan dock försörja mindre pumpstationer. En extrem väderhändelse i samband med längre avbrott i elsystemet där reservkraften inte räcker till kan få stora följder för vattenförsörjningen och avloppssystemen. De flesta avloppssystem kräver ständig tillförsel av el och ett elavbrott leder nästan omedelbart till bräddning. Ur ett krishanteringssperspektiv är tillgången på rent vatten viktigt dels för den enskilda individen men också för att kunna upprätthålla sjukvård och livsmedelsförsörjning.

Fjärrvärmesystemen är starkt beroende av transporter för en ständig tillgång till bränsle eftersom det är svårt att lagra så stora volymer som krävs.⁷⁰ Detta är särskilt kritiskt för de anläggningar som drivs med bio- och avfallsbränslen med tanke på att det rör sig om stora volymer som ska fraktas.⁷¹ Fjärrvärmeverken måste ha matarvatten som cirkulerar i värme pannorna och vattnet måste vara rent och behandlas med kemikalier för att motverka korrosion. Ett annat beroende inom fjärrvärme processen är tillgång på vatten för att ersätta förluster i fjärrvärmedistributionen, och utan vatten uppstår problem inom något dygn.⁷² Avloppssystem och fjärrvärmeverk behöver båda ständig tillförsel av vatten.

⁷⁰ KBM 2010, *Faller en – faller då alla?*

⁷¹ KBM 2010, *Faller en – faller då alla?*

⁷² KBM 2010, *Faller en – faller då alla?*

Avloppssystemen är även de beroende av vatten och kommer det inget vatten kan avloppen drabbas av stopp. De flesta sjukhus är helt beroende av den kommunala vattenförsörjningen.⁷³

Livsmedelsförsörjningen består av flera verksamheter som livsmedelsproduktion, lager, dagligvaruhandel, restauranger och storkök. Dricksvatten behövs på många sätt som till exempel en insatsvara som ingår i det slutliga livsmedlet som exempelvis mjölk och grönsaker. Dricksvattnet kan också användas som en del i en industriell process för sköljning och sortering av råvaror. Beroendet av fungerande tele- och datakommunikationer har successivt ökat i och med den tekniska utvecklingen inom livsmedelssektorn. Verksamheterna är beroende av el och IT-baserade system.⁷⁴ Lagerhållningen har minskat som ett led i utvecklingen av en mer kostnadseffektiv distribution av livsmedel, där distributionen av livsmedel är beroende av ett fåtal centrallager som tillhör de stora livsmedelskedjorna.⁷⁵ Livsmedelsförsörjningen är starkt beroende av transporter i alla verksamheter. Konceptet ”Just In Time” används inom livsmedelsförsörjningen och innebär att lagerhållningen är liten och sker till stor del på vägarna. Transporter behövs för att förflytta produkter i livsmedelskedjan och elförsörjningen är viktig för att hålla igång de flesta verksamheter.

All samhällsviktig verksamhet är beroende av transporter. Transportsektorn är beroende av infrastruktur, el, drivmedel, personal, elektroniska kommunikationer, orderhantering, logistikplanering och trafikledning. Tillgången till personal är ett stort beroende inom lastbilstransporter. Spårbunden trafik behöver nyckelpersonal som tågförare, trafikledare, trafikplanerare, IT- och telepersonal samt underhållspersonal. Infrastruktur behövs för framkomligheten och extrema väderhändelser kan påverka leveranssäkerheten. För vägtransporter behövs bränsle i form av diesel och bensin. Örebro län ligger geografiskt centralt i Sverige och är ett transportlän. De stora genomgående vägarna och järnvägarna är av betydelse för strategiska godstransporter och personpendling. Kraftiga väderstörningar eller olyckor påverkar dessa transporter. Polis, räddningstjänst, ambulanssjukvård och bevaktningpersonal behöver bil eller buss för att kunna utföra sitt arbete, men även ambulanssjukvården är beroende av luftburna transporter som ambulanshelikoptrar och ambulansflyg. Livsmedelsförsörjningen är beroende av transporter då det inte finns några stora beredskapslager och lagermarginalerna är relativt små. Transportsektorn är oerhört beroende av tillgången till drivmedel.

Fungerande telefon- och dataförbindelser har stor betydelse för samhället. Utan dessa förbindelser blir det även svårt att samverka och samordna länet vid en kris. Vissa sjukvårdsanläggningar och kommuner i länet har gått över till IP-telefoni vilket skapar nya sårbarheter. IP-telefoni blir allt vanligare med eller utan avtal med operatör som innebär svårigheter med att lokalisera personen som ringer samtidigt som den är beroende av el och Internetåtkomst för att fungera. De mobila näten kräver kontinuerlig elförsörjning vilket gör dem sårbara. Internet är ofta den dominerande informationskanalen vilket också ökar sårbarheten vid störningar i Internettrafiken.⁷⁶ En störning i de elektroniska kommunikationerna skulle påverka alla samhällsviktiga verksamheter och mest beroende är exempelvis betalningssystem, livsmedel, medier och transporter.⁷⁷ Telekommunikationerna är ett systemområde med många beroenden och som är relevanta i krissituationer som

⁷³ MSB:s statistik och analys, Olyckor och kriser 2009/2010

⁷⁴ KBM 2010, Falla en – faller då alla?

⁷⁵ Livsmedelsverket 2011, Livsmedelsförsörjning i ett krisperspektiv

⁷⁶ IVA 2008, Framsyn för krisberedskap, När krisen kommer

⁷⁷ KBM 2010, Falla en – faller då alla?

möjligheten att nå SOS Alarm, polisen, räddningstjänsten och sjukvården. Även elproduktionen och distributionen styrs av telekommunikation.

Länsstyrelsen ska kunna skapa en gemensam lägesuppfattning för länet och är därför oerhört beroende av elektroniska kommunikationer för att få fram korrekt information och för att kunna kommunicera ut läget i länet. Informationsbehovet kan bli stort till medborgarna och medietrycket kan bli enormt vid kriser. Medborgarna förväntar sig och kräver information från myndigheterna. Detta är dock ett beroende som finns under alla större händelser och kriser.

5. Övergripande beskrivning av viktiga resurser som kan disponeras för att motstå allvarliga störningar och hantera kriser

5.1 Regionala och nationella samverkansformer

Olika regionala samverkansformer är av stor betydelse och en viktig resurs vid hantering av kriser. Samverkan är avgörande för en god krishantering. För att kunna åstadkomma ett effektivt resursutnyttjande vid allvarliga störningar och kriser är det viktigt att kunna ge en gemensam lägesbild för länet. Redan innan krisen inträffar måste rutiner för kontaktvägar och vilka man ska samverka med identifierats.

Länsstyrelsens rådsorganisationer

Länsstyrelsens rådsorganisationer har funnits i fyra år. Den bakomliggande tanken är att de åtta råden ska spegla samhällsområden där Länsstyrelsen har viktiga uppdrag från regeringen. Råden har varierande syften, men huvudsakligen handlar det om att föra ut information och att skapa dialog kring strategiska frågor, i viss utsträckning är råden också operativa.

Regionalt råd för krisberedskap och skydd mot olyckor

Regionala rådet för krisberedskap och skydd mot olyckor ska skapa förutsättningar för helhetssyn och tryggad säkerhet för dem som bor och vistas i Örebro län. Rådet ska fungera som ett forum för strategiskt övergripande frågor inom samhällets krisberedskap i Örebro län, utbyte av information och kunskap samt bidra till uppbyggnad av kontaktnät för krishantering före, under och efter en kris. I rådet ingår, kommunerna i länet, Polismyndigheten i Örebro län, Örebro läns landsting, kommunala räddningstjänster i länet, SOS Alarm, Civilförsvarsförbundet Örebro län och Försvarmakten regional samverkan. Myndigheterna eller motsvarande representeras av myndighetschefer eller ställföreträdare. Rådet träffas två gånger per år och ordförande är länsrådet.

Krishanteringsråd

Huvuddelen av kommunerna har inget fungerande krishanteringsråd. Endast en kommun har ett krishanteringsråd. Kommunerna ingår dock i det regionala krishanteringsrådet samt har egna mer informella säkerhetssamarbeten.

Älvgrupperna Eskilstunaån och Arbogaån

I Örebro län finns två Älvgrupper, Eskilstunaån och Arbogaåns älvgrupp som kan träffas vid samordning inför höga flöden.

Krisinformationsnätverk

I Örebro län finns ett nätverk för krisinformation.

ÖSAM

ÖSAM står för övergripande samverkan i Östra Mellansverige inom krishanteringsområdet och detta länsövergripande samarbete har pågått sedan år 2000. Sedan 2004 omfattar samarbetet åtta län, in princip hela mellansverige. Samarbetet mellan länen tar sig i uttryck i att man tar del av varandras erfarenheter, förmedlar kunskap, skapar gemensamma riktlinjer,

samverkar vid planering och inträffade händelser samt utbildar sig och övar tillsammans. I samarbetet deltar länsstyrelserna i Stockholm, Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Gotlands, Värmlands, Örebro och Västmanlands län. Andra länsstyrelser kan ingå vid behov. Detta gäller också andra myndigheter, organisationer och företag. Deltagarna i ÖSAM träffas varje år vid ett större möte, samt i olika arbetsgrupper.

Hjälmargruppen

Hjälmargruppen består av myndigheter och organisationer med ansvar/intresse av räddningstjänst i Hjälmaren. I årliga möten har man samverkat i räddningstjänstfrågor rörande Hjälmaren sedan 1993. I gruppen ingår Polismyndigheten i Örebro, Västmanland och Södermanlands län, Nerikes Brandkår, Västra Mälardalens Räddningstjänstförbund, Västra Sörmlands Räddningstjänst, Räddningstjänsten Eskilstuna, Svenska Sjöräddningssällskapet (SSRS), Hjälmarens Båtförbund, fiskare på Valön, SOS Alarm i Örebro, Västmanland och Södermanlands län och Länsstyrelsen i Örebro län

5.2 Personella och materiella resurser

Ledningsplatser i länet

Länsstyrelsens ledningsplats (LLP) har en god teknisk standard för att kunna lösa de uppgifter som Länsstyrelsen enligt lag är skyldig att göra. Ett underhållsbesök gjordes av MSB våren 2011 och Länsstyrelsens ledningsplats bedömdes vara i gott skick. Ledningsplatsen möjliggör även utrymmen för externa aktörer vid behov. I ledningsplatsen finns tio kontorsarbetsplatser där verksamhet kan utföras under längre strömavbrott eller andra förhållanden som gör att verksamhet i övriga delar av huset inte kan utföras. Om behovet för extra datorer, telefoner med mera uppkommer kan tekniska hjälpmedel från de olika avdelningarna och enheterna inom Länsstyrelsen tilldelas krishanteringsorganisationen. Ledningsplatsen är även Rakelansluten. Kommunerna och alla tre akutsjukhusen har förberedda lokaler för krisledning.

Redundans och robusthet i kommunikationssystem

Det finns redundans och robusthet i Länsstyrelsens kommunikationssystem. Länsstyrelsen använder också Försvarets Telenät (FTN) vilket ger redundans i form av ytterligare ett telefonnät. Länsstyrelsens teleföbindelser kan förstärkas med satellittelefon vid elbortfall. Videokonferensutrustning finns även tillgänglig i läns huset. När det gäller redundans och robusthet i de kommunala kommunikationssystemen ser det olika ut i kommunerna och många kommuner har inte analyserat detta i sina risk- och sårbarhetsanalyser. LandstingsIT, LIT, har en egen "driftkrisorganisation" som aktiveras vid allvarliga incidenter.

Rakel

Länsstyrelsen är anslutet till radiokommunikationssystemet Rakel. Polisen har ersatt det analoga radiosystemet med Rakel, likaså Kriminalvårdens anstalt i Kumla använder numera Rakel som huvudkommunikationssystem. SOS Alarm samt Örebro läns landsting kommer att anslutas till Rakel under sista kvartalet 2011. Bergslagens Räddningstjänst har infört Rakel på samtliga ledningsfunktioner på heltidsstationerna i förbundet. Västerbergslagens Räddningstjänst har även de infört Rakel i ledningsfunktionerna. Nerikes brandkår har för avsikt att införa Rakel under första halvåret 2012. Som första frivilligorganisation har Sjöräddningssällskapet (SSRS) anslutit sig till Rakel för att öka samverkansmöjligheterna. Länets kommuner har ett projekt som ska analysera vilket behov Rakel kan fylla och det beräknas vara klart i slutet av 2012.

Signalskydd

En signalskyddsorganisation och tillgång till kryptografiska funktioner finns vid behov på Länsstyrelsen. Övningar sker regelbundet ett antal gånger per år med personal i signalskyddsorganisationen samt även med länets aktörer som innehar signalskydd.

WIS

Länsstyrelsen har tillgång till det webbaserade informationssystemet WIS. Ett 20-tal personer i krishanteringsorganisationen på Länsstyrelsen är utbildade som användare eller redaktörer. Majoriteten av kommunerna, landstinget och polisen är anslutna till WIS.

RIB

Tillgång till Resurser och Integrerat beslutsstöd (RIB) finns på Länsstyrelsen och kan användas i arbetet med riskhantering, förebyggande av olyckor, utbildning, utförande av tillsyn och planering.

Säker T-län

Säker T-län är ett nyhetsbrev från Länsstyrelsen inom politikerområdet samhällets krisberedskap. Ambitionen är att med jämna mellanrum informera om vad som är på gång inom området och vad vi uppmärksammar.

Reservkraft

Reservkraft finns för Länsstyrelsen i Örebro, vilket möjliggör genomförandet av krishantering vid avbrott i elförsörjningen. Reservkraftsaggregatet testas en gång i månaden. Många kommuner har under de senaste åren installerat reservkraft i sina kommunhus för krisledning samt till olika samhällsviktiga verksamheter. Flera har även tillgång till mobila reservkraftsaggregat som kan kopplas in vid behov. Landstinget har reservelanläggningar som klarar att leverera el till Lindesbergs lasarett, Karlskoga och USÖ.

Skogsbrandbevakning

Länsstyrelsen har produktionsansvaret för skogsbrandbevakning med flyg och svarar för genomförandet av bevakningen inom riktlinjerna från MSB.

Operativ ledningscentral

Två platser i länet har undersökts och godkänts av Jordbruksverket som OLC. En OLC är en plats som ska kunna ge plats åt en ledningsorganisation om ca 200 personer från Jordbruksverket. Den ena platsen är Villingsbergslägre, som ägs av Försvarsmakten, vid E18 mellan Karlskoga och Örebro. Den andra platsen är Åsbro Kursgård, en mil söder om Hallsberg, vid riksväg 50 nära Åsbro.

Tjänsteman i beredskap (TIB)

Länsstyrelsens TIB finns anträffbar dygnet runt, 365 dagar om året och larmas av SOS Alarm. Vid larm bedömer och beslutar TIB vilka åtgärder som inledningsvis behöver vidtas på Länsstyrelsen utifrån det larm som kommit in. Endast Örebro kommun och landstinget har TIB. Med diverse lokala lösningar går det ändå att med kort varsel nå och larma länets kommuner.

Frivilliga resursgrupper

Två kommuner i länet har avtal med frivilliga resursgrupper (FRG).

POSOM och PKL

Alla kommuner i länet har en POSOM-grupp som består av representanter från exempelvis räddningstjänst, Svenska Kyrkan, polisen, psykologer och vårdcentralen. POSOM står för psykiskt och socialt omhändertagande. Örebro läns landsting har en organiserad anhörigupplysnings och psykosocial katastrofledningsgrupp (PKL) på varje akutsjukhus som vid behov kan kalla in ett 100-tal stödpersoner.

Räddningstjänst

Räddningstjänsten i länet utgörs av två kommunalförbund samt en som har ett civilrättsligt avtal. Nerikes Brandkår är det största kommunalförbundet där kommunerna, Örebro, Lekeberg, Kumla, Hallsberg, Laxå, Askersund, Nora och Lindesberg ingår. I Bergslagens räddningstjänst ingår Hällefors, Karlskoga och Degerfors samt Filipstad, Storfors och Kristinehamn som tillhör Värmlands län. Ljusnarsbergs kommun har ett civilrättsligt avtal med Västerbergslagens räddningstjänst i Ludvika.

6. Bedömning av förmågan att motstå och hantera identifierade hot och risker

Krisberedskapsförmågan ska bedömas utifrån delförmågorna krishanteringsförmåga och förmåga i samhällsviktig verksamhet att motstå allvarliga störningar. Dessa delförmågor bedöms utifrån ett antal indikatorer som är ledning, samverkan och information, informationssäkerhet, larm, omvärldsbevakning, materiella resurser, personella resurser, praktisk erfarenhet, säkerhet och robusthet i samhällsviktig infrastruktur, reservkraft samt möjlighet att flytta samhällsviktig verksamhet till annan plats.⁷⁸

Förmågan bedöms utifrån ett antal kriterier som MSB har tagit fram och redovisas i fyra steg:

Nivå	Beskrivning av förmåga
1	Förmågan är god
2	Förmågan är i huvudsak god, men har vissa brister
3	Det finns en viss förmåga, men den är bristfällig
4	Det finns ingen eller mycket bristfällig förmåga

God förmåga innebär att det inom myndighetens ansvarsområde finns resurser och kapacitet för att lösa de uppgifter som är samhällsviktiga vid kriser.

Att förmågan är **i huvudsak god** men har vissa brister innebär att samhällsservice i viss mån åsidosätts för att prioritera mer akut verksamhet.

Bristfällig förmåga innebär att resurserna inom myndighetens ansvarsområde kraftigt understiger det som behövs för att lösa de uppgifter som är samhällsviktiga vid kriser.

Att det inte finns någon förmåga eller att den är **mycket bristfällig** innebär att verksamheterna inom myndighetens ansvarsområde står i det närmaste oförberedda.

⁷⁸ MSB:s föreskrifter 2010:7

6.1 Generell förmågebedömning

6.1.1 Generell beskrivning av Länsstyrelsens förmåga

Bedömningen av Länsstyrelsens förmåga visar att krisberedskapsförmågan är i huvudsak god men har vissa brister.

Ledning, samverkan och information

Länsstyrelsen har en TIB med uppgift att initiera och samordna det inledande arbetet med att upptäcka, verifiera, larma och informera vid allvarliga kriser som berör länet. Länsstyrelsens krishanteringsorganisation larmas via TIB. Länsstyrelsen använder även Rakel.

Länsstyrelsen har en krishanteringsplan från 2009. Planer för pandemi, kärnteknisk olycka och sanering finns. Länsstyrelsens krishanteringsorganisation övas och utbildas årligen. TIB-organisationen utbildas och övas kontinuerligt. Krishanteringsorganisationen testades i krishantering under en veckas tid i samband med tsunamin 2004 samt fem veckor under mjältbrandsutbrottet sommaren 2011.

Länsstyrelsens ledningsplats har en god teknisk standard för att kunna lösa de uppgifter som Länsstyrelsen enligt lag är skyldig att göra. Ett underhållsbesök gjordes av MSB våren 2011 och Länsstyrelsens ledningsplats bedömdes vara i gott skick. Ledningsplatsen möjliggör även utrymmen för externa aktörer vid behov. I ledningsplatsen finns tio kontorsarbetsplatser där verksamhet kan utföras under längre strömavbrott eller andra förhållanden som gör att verksamhet i övriga delar av huset inte kan utföras. Om behovet för extra datorer, telefoner m.m. uppkommer kan tekniska hjälpmedel från de olika avdelningarna och enheterna inom Länsstyrelsen tilldelas krishanteringsorganisationen. Ledningsplatsen är även ansluten med två Rakel-stationer. Videokonferensutrustning finns tillgänglig i läns huset.

Länsstyrelsen har tillgång till WIS och cirka 20 personer i krishanteringsorganisationen är utbildade som användare eller redaktörer.

Nätverk för samverkan finns och samverkansövningar genomförs regelbundet. Länsstyrelsen har rutiner och tekniskt stöd för information till allmänhet och media samt för intern information.

Beroendet av nyckelpersoner och uthålligheten i de personella resurserna kan vara avgörande för hur en händelse eller kris kan hanteras.

Reservkraft

Länsstyrelsen har reservkraft för hela läns huset som testas och körs regelbundet. Fastigheten har en bra avbrottsfri elförsörjning och ett bra skydd mot elavbrott. En fråga som uppkommit på senare tid är den enorma mängd bränsle som går åt för att driva reservkraften. Här bör myndigheten eventuellt se över avtal med bränslegrossister och liknande för att vara väl förberedd om Länsstyrelsen eventuellt måste använda reservkraften under en längre tid.

Möjlighet att flytta samhällsviktig verksamhet

Alla länsstyrelser har en gemensam IT-miljö, vilket innebär att medarbetare på Länsstyrelsen i Örebro kan logga in på datorer på andra länsstyrelser runt om i Sverige vid behov.

6.1.2 Generell beskrivning av länets förmåga

Bedömningen av länets förmåga visar att länets krisberedskapsförmåga är i huvudsak god även om det finns vissa brister.

Ledning, samverkan och information

Samtliga 12 kommuner i Örebro län samt landstinget har en risk- och sårbarhetsanalys som dokumenterar vilka händelser som kan inträffa och klassas som extraordinära händelser. Få kommuner har fastställt en ny plan för hur de ska hantera extraordinära händelser som gäller för den nya mandatperioden. Många förvaltningar inom kommunerna har handlingsplaner, men vissa är inte uppdaterade eller så ska ytterligare planer färdigställas. Nästan alla kommuner och landstinget har en plan för hur en influensapandemi ska mötas och hanteras. Nästan hälften av kommunerna har en informationssäkerhetsplan.

Som en del i att förankra risk- och sårbarhetsanalyser har kommunerna och landstinget genomfört utbildningar och övningar för beredskaps- och ledningsorganisationen de senaste åren. Länsstyrelsen anordnar också kontinuerligt samverkansövningar för länets krisberedskapsaktörer.

Det finns en beredskapsorganisation i länet som disponerar nödvändiga resurser i form av ledningsplatser samt tekniska system för bland annat kommunikation och lägesbild. De flesta har dock inte övat om beredskapsorganisationen kan verka dygnet runt under minst en veckas tid. Det finns även brister inom kommunikationssystemen där redundans saknas.

Ett regionalt krisinformatörsnätverk bildades hösten 2009 på initiativ av Länsstyrelsen. I nätverket deltar informatörer från respektive kommun i länet. Syftet med nätverket är att utveckla en struktur för informationsdelning och lägesrapportering, samt att vid behov kunna stödja och hjälpa varandra i en krissituation.

Huvuddelen av kommunerna har inget väl fungerande krishanteringsråd. Kommunerna ingår dock i det regionala krishanteringsrådet samt har egna mer informella säkerhetssamarbeten.

Länsstyrelsen är anslutet till radiokommunikationssystemet Rakel. Polisen har ersatt det analoga radiosystemet med Rakel, likaså Kriminalvårdens anstalt i Kumla använder numera Rakel som huvudkommunikationssystem. SOS Alarm samt Örebro läns landsting kommer att anslutas till Rakel under sista kvartalet 2011. Bergslagens Räddningstjänst har infört Rakel på samtliga ledningsfunktioner på heltidsstationerna i förbundet. Västerbergslagens Räddningstjänst har även infört Rakel i ledningsfunktionerna. Nerikes brandkår har för avsikt att införa Rakel under första halvåret 2012. Som första frivilligorganisation har Sjörräddningssällskapet (SSRS) anslutit sig till Rakel för att öka samverkansmöjligheterna. Länets kommuner har ett projekt som ska analysera vilket behov Rakel kan fylla och det beräknas vara klart i slutet av 2012.

Länsstyrelsen, Polisen, landstinget och nästan alla kommuner är anslutna till WIS. Länsstyrelsen har arrangerat flera utbildningar i det webbaserade informationssystemet. Även om nästan alla kommuner är anslutna används inte WIS kontinuerligt och kunskapen om och hur systemet ska användas är bristfällig.

Inom länet finns övade larmrutiner. Endast landstinget och Örebro kommun har TiB. Med diverse lokala lösningar går det trots allt att med kort varsel att nå och larma länets kommuner. Ett problem är dock att kommunernas larmlistor kan bli inaktuella om de inte uppdateras kontinuerligt. Omvärldsbevakning sker runt om i länet och det finns rutiner och tekniskt stöd för att snabbt sprida informationen till den egna organisationen. En brist är att det inte finns några gemensamt framtagna rutiner för att ta fram underlag för lägesbilder samt hur aktörer delger och rapporterar information vid händelser i länet.

Samverkan är avgörande för en god krisberedskap i länet. Olika aktörer har olika roller beroende på vilken kris eller händelse som ska hanteras. Detta ställer stora krav på samverkan och samordning i länet. Det kan även vara så att vissa aktörer som behöver samverka vid en kris inte alltid har det behovet i vardagen. Därför är det viktigt att vara medveten om komplexiteten och svårigheterna när många aktörer ska samverka och att det kommer att påverka förmågan i länet att hantera kriser.

Reservkraft

De flesta kommuner har flera stationära reservkraftsaggregat och några mobila som kan kopplas in. Hälften av kommunerna har utvecklat ledningskapaciteten i kommunhusen, genom reservkraft i kommunhuset eller installerat reservel på annan ledningsplats. Några kommuner har tillgång till reservkraft för vissa samhällsviktiga verksamheter som äldreboenden och vattenförsörjning. Landstinget har reservelanläggningar till alla tre akutsjukhusen. Problemet för många är tillgången på drivmedel för att driva reservkraften, samt att många platser inte är förberedda för reservkraft eller att reservkraften inte testas regelbundet.

Möjlighet att flytta samhällsviktig verksamhet

När en eller flera kommuner drabbas av extraordinära händelser kan resurser behöva flyttas inom kommunerna och även inom länet. Detta är inte övat i någon av kommunerna. Kommunerna och landstinget uppger dock att de har förberedda lokaler för egen krisledning samt utrymmen eller lokaler som kan nyttjas vid stora medieträffar.

6.2 Värmebölja

SMHI har på uppdrag av Länsstyrelsen i Örebro län genomfört modelleringar av länets framtida klimat och i den sammanställningen framträder bilden av en generellt stigande temperatur för Örebro Län. Årsmedeltemperaturen förväntas stiga från dagens 5 °C till att vara 4–5 °C grader högre vid år 2100 och således ligga runt 10 °C. Länsstyrelsen i Örebro län har tagit fram en rapport om Värmeböljor i Örebro län och där referensperioden var 1961–1990 och den visar på ett genomsnitt av en inträffad värmebölja vartannat år. Utvecklingen antas bli en höjd frekvens av värmeböljor med betydande ökning från år 2050 och framåt där mellan 10 till 15 värmeböljor om året förmodas inträffa.⁷⁹

Både människor och djur är beroende av vatten och problem med vattenförsörjningen kan ställa till med stora problem. Under sommaren förväntas ett torrare klimat i Örebro län och lokalt kan det bli vattenbrist under särskilt torra somrar. Äldreboenden och sjukhus kan bli beroende av klimatanläggningar för kyla och ventilation vilket i sin tur drar mycket energi och kräver investeringar.⁸⁰

6.2.1 Länsstyrelsens krisberedskapsförmåga

Krisberedskapsförmågan är god med vissa brister. Det finns ingen särskild beredskap eller planering för en värmebölja, utan ordinarie krishanteringsorganisation gäller. Länsstyrelsen har samordnings- och informationsansvar och förutsättningar finns för Länsstyrelsen att varna om värmeböljor precis som vid höga flöden och stora snömassor. Informationsinsatser kommer krävas för att kunna förmedla behovet av att dricka och kyla ner sig. Behov finns av utbildning och rutiner för personal i hur de ska hantera en värmebölja. Ventilationssystemet är viktigt för alla samt möjligheten att kunna svalka sig. När en värmebölja inträffar är det stor risk att det är semestertider, vilket innebär minskad bemanning och färre personal för de flesta. Regelverk saknas och det finns ett behov av att ta fram nationella ”vädervarningar” från SMHI. När det gäller grundläggande säkerhetsnivåer inom Länsstyrelsen finns en planering av vilka verksamheter som ska vara igång.

LÄNSSTYRELSEN	Behövs ej	Mycket bristfällig	Bristfällig	God med viss brist	God
Krishanteringsförmåga				X	
Förmåga i samhällsviktig verksamhet att motstå störningen				X	

6.2.2 Länets krisberedskapsförmåga

Krisberedskapsförmågan är god med viss brist. Vid värmeböljor ges viss förvarning och krishantering hinner starta. Informationsbehovet kommer att öka och ställa krav på samordning inom länet.

För Landstinget kommer en värmebölja innebära ökad belastning vad gäller vård av äldre där många lätt blir uttorkade. Framförallt akutmottagningarna och vårdcentralerna kan förväntas

⁷⁹ Länsstyrelsen i Örebro län 2011, Värmeböljor i Örebro län

⁸⁰ Socialstyrelsen 2011, Effekter av värmeböljor och behov av beredskapsåtgärder i Sverige,

få ett ökat tryck. Värmeböljor kan också innebära sanitära problem. Andra effekter är magsjuka från vatten och mat samt en rädsla för att få in dåligt vatten till kommunerna och sjukvården. Även många äldre kommer att söka sig till sjukvården på grund av fallolyckor till följd av att de blir yra av värmen och ramlar. Smittskyddet på landstinget blir viktigt om dricksvattnet skulle bli dåligt och orsaka sjukdom. Ventilationssystemet på landstinget har vissa brister och tillgången på mobila AC-anläggningar och fläktar kommer att påverka förmågan. Landstinget har inga stora lager av vätsketillskott men det går att beställa och finns med i krisplaneringen. När det gäller grundläggande säkerhetsnivåer har landstinget gränssättande resurser som exempelvis vårdplatser och intensivvårdplatser.

För kommunal verksamhet skulle en värmebölja innebära en ökad belastning för vård- och omsorg. På äldreboenden utan luftkonditionering kan det bli aktuellt med evakuering.⁸¹ Ett varmare klimat i kombination med ökad omsättning i vattnets kretslopp påverkar exempelvis urlakning, nedbrytning, förruttelse och spridning av ämnen i vattendrag och marker. Låga grundvattennivåer och sjunkande vattennivåer i sjöar och vattendrag leder på vissa ställen till att brunnar sinar och det kan bli brist på vatten för hushållsbruk och för bevattning. Inom transportsystemen kan en värmebölja orsaka störningar i form av solkurvor på järnvägsrälsar och det blir också lättare spårbildning i asfalten på vägar. Brandrisken ökar också i skog och mark.

Örebro län drabbades av ett antal extrema värmeböljor under 1900-talet. Värmeböljorna är fördelade över alla decennier men med en tydlig koncentration under 2000-talet (2003–2006 och 2008–2010).⁸² Värmeböljan i augusti 1975 gjorde att VA-systemet i Karlskoga hade svårigheter att leverera kallvatten till invånarna vilket härleddes till bristfälligt djup på vissa delar av det nedgrävda ledningssystemet.⁸³ Även elektronisk utrustning reagerade på värmen.⁸⁴ Till skillnad från värmeböljan 1975 orsakade värmen i augusti 1994 även sinande grundvatten där Örebro län betecknades vara hårdast drabbat i Sverige.⁸⁵ Förra årets värmebölja avslutades med flera skyfall och åskväder där Lindesberg var hårt drabbat med många nedfallna träd över vägar samt vattenfyllda källare och butiker.⁸⁶

LÄNET	Behövs ej	Mycket bristfällig	Bristfällig	God med viss brist	God
Krishanteringsförmåga				X	
Förmåga i samhällsviktig verksamhet att motstå störningen				X	

6.3 Stormar

Kraftiga stormar har dragit in över Sverige många gånger genom århundradena med nedblåsta träd, förstörda byggnader, havererad elförsörjning, blockerade vägar och skadade och döda människor som följd.⁸⁷

⁸¹ Länsstyrelserna 2011, Händelsescenario för Risk- och sårbarhetsanalys, Värmebölja i nutid och framtid

⁸² Länsstyrelsen i Örebro län 2011, Värmeböljor i Örebro län

⁸³ Länsstyrelsen i Örebro län 2011, Värmeböljor i Örebro län

⁸⁴ Länsstyrelsen i Örebro län 2011, Värmeböljor i Örebro län

⁸⁵ Länsstyrelsen i Örebro län 2011, Värmeböljor i Örebro län

⁸⁶ Länsstyrelsen i Örebro län 2011, Värmeböljor i Örebro län

⁸⁷ http://www.krisinformation.se/web/Pages/Page___11191.aspx

Stora snömängder på kort tid orsakar ofta problem för samhället och blåser det kraftigt i samband med snöfallet blir det ännu större problem. Väderförhållandena under 2009/2010 innebar mer snö och lägre temperaturer och dessutom under längre tid än vad som ansågs vanligt i mellersta och södra Sverige.⁸⁸ I mellersta Sverige förekom störningar framförallt inom området transporter järnväg, väg, spårbunden kollektivtrafik, takras och störningar i vattenförsörjningen.⁸⁹

Snöovädret vintern 2010 resulterade i att vägar runt om i landet inte var farbara och bandvagnar behövdes för att utföra ambulans- och hemsjukvårdsuppdrag.⁹⁰ Störningar i dricksvattenförsörjningen inträffade återkommande på flera håll i landet och bedömdes av Livsmedelsverket som bekymmersamt.⁹¹ Dels på grund av att vinterns samtida händelser visar att den nationella utrustningen för nödvattenförsörjning inte är tillräcklig för samtida stora kriser eller storstadskriser och dels för att vinterns händelser pekar på vikten av tillräcklig tillgång till personal och tillräcklig uthållighet.⁹² För trafiken kan snöfall orsaka halka med ibland svåra följder och drivbildningen av snö kan göra vägar oframkomliga och människor kan få problem med att ta sig från sina hem. Snö eller isbildning kan också skapa elavbrott som påverkar samhället. Framkomligheten kan bli begränsad. Det kan bli brist på livsmedel om inte transporter med leveranser kommer fram. Lagercentraler kan få problem både till och från lagren.

6.3.1 Länsstyrelsens krisberedskapsförmåga

Krisberedskapsförmågan är god med viss brist. Det finns utbildad och övad TIB som är bemannad 24 timmar per dygn, 365 dagar per år. För att Länsstyrelsen ska kunna ge en samlad lägesbild för länet behöver kommunikationen och informationsdelningen fungera. Länsstyrelsen är anslutet till Raket. Beredskapsorganisationen disponerar nödvändiga resurser i form av lokaler samt tekniska system för bland annat kommunikation och lägesbild. Det finns rutiner och tekniskt stöd för information till allmänheten och till media samt etablerade nätverk för samverkan som kan användas vid stormar. Det finns också en omvärldsbevakning som tidigt kan förvarna om SMHI:s utfärdade varningar.

Länsstyrelsen fick öva på sitt geografiska områdesansvar under snöovädret 2010 då berörda myndigheter kallades till ett samordningsmöte och deltog gemensamt i en telefonkonferens med bland annat MSB, SOS Alarm, Banverket och Vägverket. Därefter kontaktades länets kommuner så att de kunde förbereda sig för vädersituationen. Genom media gavs rådet till allmänheten att undvika att ge sig ut på vägarna nästkommande dag.

LÄNSSTYRELSEN	Behövs ej	Mycket bristfällig	Bristfällig	God med viss brist	God
Krishanteringsförmåga				X	
Förmåga i samhällsviktig verksamhet att motstå störningen				X	

⁸⁸ MSB 2010, Perioder med stora snömängder vintern 2009/2010

⁸⁹ MSB 2010, Perioder med stora snömängder vintern 2009/2010

⁹⁰ MSB 2010, Perioder med stora snömängder vintern 2009/2010

⁹¹ MSB 2010, Perioder med stora snömängder vintern 2009/2010

⁹² MSB 2010, Perioder med stora snömängder vintern 2009/2010

6.3.2 Länets krisberedskapsförmåga

Krisberedskapsförmågan är god med viss brist.

I februari 2010 utfärdade SMHI en klass 2 varning för kraftigt snöfall över bland annat Örebro län. Snöfallet mellan den 20 och 24 februari, 2010 resulterade i snödjup som var rekordstora eller mycket nära rekord vid ett flertal stationer med över 100-åriga mätserier, detta gällde exempelvis Örebro.⁹³ I Hallsberg finns den största knutpunkten och rangerbangården i Sverige och den tvingades stänga vissa banor helt för trafik för att kunna påbörja snöröjningen under snöstormen. Detta ledde till kraftiga förseningar och flera inställda tåg när växlarna frös fast och det var stora snömassor överallt. Banverket tvingades ta hjälp av Försvarsmakten för första gången för att få undan snö från spåren. Godstrafiken drabbades särskilt hårt av störningarna.⁹⁴ Exempelvis klarade inte Green Cargo godstransporterna på järnväg för landets industri och handel, vilket medförde att varuproducenter råkade ut för produktionsstopp av olika slag på grund av att de saknade råmateriel.⁹⁵ Green Cargo fick också göra anpassningar i trafiken med anledning av den ansträngda situationen på Hallsbergs rangerbangård.⁹⁶

I MSB:s redovisning av regeringsuppdraget att analysera och utvärdera hur krisberedskapen fungerat under perioder med stora snömängder vintern 2010 framgår att samverkan i stort sett fungerat bra även om det framkommit uppgifter om samverkanssvårigheter på vissa specifika områden. Många länsstyrelser och även Länsstyrelsen i Örebro uppgav att det varit svårt att få tag på Banverket.⁹⁷ För att Länsstyrelsen ska kunna tillhandahålla en samlad lägesbild måste kontakten och informationen mellan de olika aktörerna i länet vara god. Behovet av förbättrad samverkan mellan olika aktörer är ett tydligt resultat av MSB:s redovisning. Boverket informerade om risken för takras och att risken var störst för byggnader med stor spännvidd på taken, t.ex idrottshallar och jordbruksbyggnader. Precis efter att Boverket informerat om detta rasade taket till Trängens ishall i Örebro in, ingen människa skadades dock vid raset.

LÄNET	Behövs ej	Mycket bristfällig	Bristfällig	God med viss brist	God
Krishanteringsförmåga				X	
Förmåga i samhällsviktig verksamhet att motstå störningen				X	

6.4 Översvämning

Örebro län är rikt på sjöar och vattendrag. Länets sjöar och vattendrag täcker ca 12 % av länets yta. Vatten från Örebro län rinner till alla de fyra stora sjöarna, Väneren, Vättern, Hjälmaran och Mälaren.

SMHI har under 2011 modellerat framtida temperatur, nederbörd och vattenföring för länet med hjälp av klimatscenarier från den senaste globala klimatforskningen. Nederbörden väntas

⁹³ <http://www.smhi.se/klimatdata/vintersasongen-2009-2010-i-siffro-1.9643>

⁹⁴ <http://www.smhi.se/klimatdata/vintersasongen-2009-2010-i-siffro-1.9643>

⁹⁵ SOU 2010:69 Förbättrad vinterberedskap inom järnväg

⁹⁶ Trafikverket, delrapport 1, sammanfattning och underlag till Störningar i järnvägstrafiken vintern 2009/2010

⁹⁷ <http://www.smhi.se/klimatdata/vintersasongen-2009-2010-i-siffro-1.9643>

också öka med ca 10-20 %. Trenden visar alltså på varmare och blötare vintrar med mindre snö vilket innebär att vårflodens storlek minskar. Istället ökar vattenflödena under senhösten och vintern. Den minskade vårfloden kan innebära att extremvattenföringen minskar medan medelvattenföring istället ökar till följd av den ökade nederbörden.

Vid ett 100-årsflöde i några av länets större vattendrag riskerar ungefär 10 000-15 000 hektar mark att översvämmas i länet. Sannolikheten för ett 100-årsflöde är 1 på 100 för varje enskilt år. Det är framförallt i låglänta slättområden som de största översvämningssområdena finns men det finns även problem i andra delar av länet. Länets större översvämningssområden finns i Arbogaån runt sjön Väringen och Fellingsbro, i Täljeån vid Kvismaredalen och några områden i Svartån mellan sjön Teen och Tysslingen. Andra känsliga områden är vattendrag med dammar som har låg regleringsgrad och mindre magasin eftersom de inte klarar av att dämpa höga vattenflöden under en längre period. I ett framtida klimat förändras troligtvis översvämningssriskerna och i vissa sjöar kan vattenstånden sänkas till följd av ökad avdunstning. Dessutom innebär temperaturökningen att vårfloden minskar på sikt på grund av minskade snömängder. Trenden visar istället på högre flöden under en längre period under senhösten och vintern och beredskapen för översvämningar behöver därför höjas under höst och vinter. Den minskade vårfloden innebär troligtvis att extremvattenföringen minskar medan medelvattenföring ökar. Under sommaren väntas ett torrare klimat med längre värmeböljor och kraftigare skyfall vilket kan skapa mindre lokala översvämningar.

6.4.1 Länsstyrelsens krisberedskapsförmåga

Krisberedskapsförmågan är god med viss brist. Beredskapsorganisationen disponerar nödvändiga resurser i form av lokaler samt tekniska system för bland annat kommunikation och lägesbild. Det finns rutiner och tekniskt stöd för information till allmänhet och media samt etablerade nätverk för samverkan som kan användas vid händelsen. Det finns också en omvärldsbevakning som tidigt kan förvarna om SMHI:s vädervarningar. Länsstyrelsen kan även få vattenföringsinformation av vattenregleringsföretagen vid behov.

Under perioder med höga flöden brukar Länsstyrelsen anordna regionala samverkanskonferensen med kommuner, vattenregleringsföretag, Trafikverket, SMHI med flera. Kontakt hålls via telefonkonferenser, e-post med mera. Information om beslut eller bred information läggs ut i WIS. TIB kan förstärkas med sakkunniga inom vattenområdet under helger. Länsstyrelsen genomförde hösten 2008 en samverkansövning med länsstyrelsen i Västmanland gällande höga flöden i de båda länens vattendrag. Länsstyrelsen har inte handlingsfrihet när det gäller att släppa på vatten genom länets älvar och sjöar vilket kan påverka förmågan till viss del. Länsstyrelsen har genomfört en kartläggning av tidigare inträffade översvämningar i länet, vilket ökar kunskaperna om översvämningssområden i länet.

LÄNSSTYRELSEN	Behövs ej	Mycket bristfällig	Bristfällig	God med viss brist	God
Krishanteringsförmåga				X	
Förmåga i samhällsviktig verksamhet att motstå störningen				X	

6.4.2 Länets krisberedskapsförmåga

Bedömningen av länets förmåga visar att länets krisberedskapsförmåga är i huvudsak god även om det finns vissa brister.

Höga flöden ger viss förvarning och krishantering hinner starta i länet. I Örebro län finns två Älvgrupper, Eskilstunaån och Arbogaåns älvgrupp som kan träffas vid samordning inför höga flöden. Möten genomförs regelbundet med respektive avrinningsområde och som skapar starka nätverk och bra underlag för samverkan. Flera av kommunerna kan bilda beredskapsgrupper för att hantera eventuella höga flöden. Eftersom den senaste svåra vårfloden var 1977 med flöden i länets vattendrag som var lika med eller översteg ett hundraårsflöde har inte länet fått öva på ett skarpt läge på flera år. En brist och sårbarhet som bör nämnas är att det inte finns någon kartläggning i länet om vilka samhällsviktiga verksamheter som skulle bli drabbade vid en större översvämning utifrån den översvämningsskartering som har gjorts.

Större tätorter i länet som drabbats av översvämningar är Lindesberg, Nora, Karlskoga och Hallsberg. Örebro har varit relativt förskonad från översvämningar från Svartån som rinner genom staden, men år 1900 drabbades stadsdelen väster av en större översvämning till följd av ett dammbrott uppströms Örebro samtidigt som islossningen inträffade och massorna dämde snabbt upp vid storbron i centrala staden. Alla verksamheter nära vatten riskerar att drabbas men historiskt har främst verksamheter som jordbruk, avloppsreningsverk, pappersbruk och sågverk drabbats hårdast. Transportsystem drabbas också i regel hårt vid översvämningar eftersom flera större vägar och järnvägar går genom översvämningssområden i länet. Runt sjön Hjälmarens finns mycket låglänt mark men trots att sjön är sänkt med nästan 2 meter har inga större översvämningar inträffat sedan sänkning i slutet på 1800-talet med undantag för Kvismaredalen som varit drabbat vid flera tillfällen.

Verksamheter som är beroende av vatten och som kan få problem vid översvämningssituationer är dricksvattenförsörjningen och vattenutsläpp från miljöfarliga verksamheter. Verksamheter nära vatten kan dessutom helt slås ut om industriområdet eller använd mark översvämmas. Under högflödesperioden år 2000 kunde Örebros vattenverk inte filtrera Svartåns vatten till följd av det grumliga vattnet. Även Järnverket i Degerfors hade problem och fick stänga delar av verksamheten eftersom vattennivåerna hindrade utsläppet av vatten vilket är ett problem som även drabbat flera reningsverk.

LÄNET	Behövs ej	Mycket bristfällig	Bristfällig	God med viss brist	God
Krishanteringsförmåga				X	
Förmåga i samhällsviktig verksamhet att motstå störningen				X	

6.5 Störningar i elförsörjningen

Elförsörjningen innefattar produktion, distribution och slutanvändning av el som i sin tur består av tre systemnivåer med stamnät, regionnät och lokala nät.⁹⁸ Det svenska elnätet är sammankopplat med elnäten i Danmark, Finland, Norge, Tyskland och Polen.⁹⁹ Lokalnäten utsätts ofta för avbrott i samband med väderrelaterade händelser medan region- och stamnäten inte är lika känsliga för väderrelaterade händelser, särskilt inte stamnäten.¹⁰⁰

I samband med klimatförändringar och en ökad temperatur i Sverige kommer uppvärmningsenergiebehovet att minska. Elanvändningen kommer sannolikt att öka, vilket kommer att påverka Sveriges vattenkraftssystem. I kombination med ökad årsnederbörd och mildrare vintrar kommer det att bli jämnare vattenflöden över året men det kan också innebära minskade marginaler i vattenmagasin och dammanläggningar vilket påverkar elförsörjningen i Sverige.

Fortum och E.ON har grävt ner många elledningar och därmed skapat större robusthet i näten.¹⁰¹ Många elledningar i länet löper fortfarande i skogsterräng och blir därmed störningskänsliga. Regionnätet har dock genomgått ett så kallat trädssäkringsprojekt där ledningsgatorna har breddats för att leveranssäkerheten på regional nivå ska vara så hög som möjligt. Ledningsgatorna breddas till mellan 30 till 40 meter för att avvärja risken för trädfall vid extrem väderlek.

Vid kraftiga väderstörningar kommer kommuner i skogslandskapen att få omfattande störningar på landsbygden. Bristerna är främst de kommuner (Kumla, Nora och Ljusnarsberg) som saknar dubbel el- matning till tätorterna samt brist på tillräcklig reservkraft i kommunerna. Ljusnarsbergs kommun är den kommun som skulle drabbas hårdast vid ett stort elavbrott, då de saknar stationär reservkraft till kommunhuset för krisledning och till vattenverket samt saknar dubbel el-matning till tätorten som tidigare nämnts.

Ett långvarigt strömavbrott kan få allvarliga konsekvenser för samhället eftersom det till stor del är beroende av el. Avloppssystemet behöver el för att driva pumpar och för att även driva reningsprocesserna i avloppsreningsverket. Lastbilstransporter behöver el för att lägga ordrar samt för att planera och leda trafiken. Dessutom behöver lastbilsterminaler el för belysning, lastluckor, inpassering, laddning av truckbatterier med mera. En mycket teknikintensiv verksamhet är spårtrafiken som är helt beroende av el. Det finns reservkraft för viss utrustning på järnvägsnätet och de största stationerna, men inga reservkraftssystem kan leverera den effekt som krävs för att driva tåg. Livsmedelssektorn behöver el till bland annat djurhållning, processer inom lantbruket och vid tillverkning, kylning, lagerhållning, lås och larm i butiker, kassahantering med mera. Äldreomsorgen behöver el till vissa vårdkrävande funktioner och för äldreboenden. Kortterminaler behöver el inom kontantförsörjningen. Medier och tidningstryckerier har ett stort elberoende. Drivmedelsförsörjningens elberoende består främst av raffinaderiernas processer och behovet av el vid bensinstationer för att kunna pumpa upp bensin. I dagens elberoende samhälle är vi sårbara utan el och ett elbortfall får stora konsekvenser även för den enskilda människan.

⁹⁸ MSB:s statistik och analys, Olyckor och kriser 2009/2010

⁹⁹ MSB:s statistik och analys, Olyckor och kriser 2009/2010

¹⁰⁰ MSB:s statistik och analys, Olyckor och kriser 2009/2010

¹⁰¹ KBM 2008, Kommunernas tekniska försörjning har inte tillräcklig robusthet för att klara allvarliga kriser

Dagens samhälle ställer höga krav på elförsörjning i takt med att vårt elberoende ökar när våra hem fylls med apparater såsom datorer, hushållsmaskiner med mera. El behövs för uppvärmning i våra bostäder och el behövs för att kunna kommunicera med omvärlden.¹⁰² Även om många samhällsviktiga verksamheter har reservkraftsaggregat så är det inte säkert att de är anpassade för längre driftperioder samt att det inte finns några större drivmedelsförråd.

Verksamheter som är kritiskt beroende av el är kontantförsörjning, korthantering, livsmedelssektorn, avloppssystem, transportsektorn, drivmedelsförsörjning, äldreomsorgen, tidningar och Internetpublicering. Flera funktioner i samhället är beroende av el och därmed ökar även sårbarheten vid ett eventuellt elbortfall. Även om det svenska elsystemet är driftsäkert är det ändå sårbart för olyckor, sabotage, tekniska fel och extremt väder. Vid kraftig väderpåverkan kan träd lätt falla över ledningarna och bryta elleveransen. I det moderna samhället är kraven på säkra och kontinuerliga elleveranser stora. Det gäller industrier som producerar dygnet runt. Elbortfall ger kännbara förluster och starttiden för att få igång stora processer är lång.¹⁰³

6.5.1 Länsstyrelsens krisberedskapsförmåga

Krisberedskapsförmågan är god med viss brist. Aktuell krishanteringsplan finns. Beredskapsorganisationen disponerar nödvändiga resurser i form av lokaler samt tekniska system för bland annat kommunikation och lägesbild. Det finns rutiner och tekniskt stöd för information till allmänheten och till media. Det finns etablerade nätverk för samverkan som kan användas.

Redundans och robusthet avseende kommunikationssystem är god och det finns alternativa kommunikationsmöjligheter i fall något slås ut. Tekniska system kan dock få problem vid brist på el. Det finns upparbetade nätverk att tillgå under en störning i elförsörjningen. Länsstyrelsens förmåga att leda, samverka och informera kommer att bli beroende av övriga aktörer i länet och deras krishanteringsförmåga samt tillgång till el. Radion och andra medier blir ett viktigt verktyg för att få in information om läget i länet samt en viktig kanal för att samordna information ut till allmänhet och media från myndigheten. Förberedande åtgärder får stor betydelse för hur förmågan kommer att uppfattas av medborgarna.

Länsstyrelsen är anslutet till radiokommunikationssystemet Rakel och används inom olika enheter på Länsstyrelsen. Rakel är också installerad i ledningsplatsen.

Det finns utbildad och övad tjänsteman i beredskap som har beredskap dygnet runt alla dagar på året. Det finns en omvärldsbevakning som tidigt kan förvarna.

Länshuset samt ledningsplatsen är utrustad med reservkraft som testas regelbundet och som har en uthållighet på en vecka.

Materiella resurser kan vara beroende av el och kanske därmed inte fungerar. Det finns förmåga att omfördela interna materiella resurser. Att ta emot externa materiella förstärkningsresurser är inte övat.

¹⁰² KBM 2010, Falla en – faller då alla?

¹⁰³ SvK 2010, RSA 2010

Personella resurser finns som kan verka under minst en vecka och kan omfördelas. Länsstyrelsen är prövad i krishantering under en vecka i samband med tsunamin 2004 samt fem veckor under mjältbrandsutbrottet sommaren 2011. Länsstyrelserna har en gemensam IT-verksamhet vilket innebär att medarbetare kan byta arbetsplats och logga in på annan länsstyrelse vid behov, dock har detta ej övats.

Krisberedskapsförmågan på Länsstyrelsen är i huvudsak god men har vissa brister. Det beror främst på att Länsstyrelsen inte fullt ut har övat den omfattning och storlek av störningar som till exempel stormarna Gudrun eller Per orsakade.

LÄNSSTYRELSEN	Behövs ej	Mycket bristfällig	Bristfällig	God med viss brist	God
Krishanteringsförmåga				X	
Förmåga i samhällsviktig verksamhet att motstå störningen				X	

6.5.2 Länets krisberedskapsförmåga

Krisberedskapsförmågan är god med viss brist. Det finns aktuella och kända krisledningsplaner i länet. Vardagssamverkansparter är identifierade men samverkan behöver ske med andra som exempelvis nätägare, leverantörer av el och andra centrala myndigheter i länet som Trafikverket, SOS Alarm vid ett stort elavbrott. Förmågan att leda, samverka och informera kommer att bli beroende av övriga aktörer i länet och deras krishanteringsförmåga samt tillgång till el.

Endast Landstinget och Örebro kommun har TIB. Dock finns det övade larmrutiner och fungerande nätverk i länet som kan användas.

Många kommuner har inte tillräckligt med fast reservkraft eller möjligheter att koppla in mobil reservkraft vilket får allvarliga konsekvenser vid störningar i eldistributionen. Många kommuner har dock installerat reservkraft i sina kommunhus för ledning samt till vissa samhällsviktiga verksamheter. Flera har även tillgång till mobila reservkraftsaggregat som kan kopplas in vid behov men alla är inte testade. Möjligheten att flytta samhällsviktig verksamhet till annan plats har diskuterats men inte övats. Landstinget har reservelanläggningar som klarar att leverera el för Lindesbergs lasarett, Karlskoga och USÖ och som testas två gånger/år. Problem med reservkraft kan ändå uppstå, då landstinget saknar reservkraft för samhällsviktiga verksamheter som psykiatri, vårdcentraler, och datainformation.

Behovet av stationära och mobila reservverk till samhällsviktiga verksamheter finns inte kartlagt i länet. Det finns inte heller någon plan för hur anskaffning och fördelning av mobila reservverk till samhällsviktiga verksamheter vid omfattande elavbrott ska gå till samt vilken kapacitet kommunen har att serva och underhålla de reservverk som kan komma att användas vid omfattande elavbrott. Drivmedelsförsörjningen av reservverken är inte heller planerad eller säkerställd vid ett omfattande elavbrott.

Telefonin kommer att bli lidande i länet. Fasta IP-telefoner i Örebro kommun, kommer exempelvis inte att fungera. IT kan komma att drabbas hårt och är ett kritiskt beroende för

aktörerna i länet. Materiella resurser går att omfördela till viss del. Batterier, ficklampor och värmeljus kan ta slut uti i handeln.

Personella resurser finns och kan omfördelas i länet. Hemtjänsten och äldreboenden kommer att behöva förstärkning med mer personal när det är strömlöst liksom teknisk personal som kan se över drift av reservkraft. För polisen kan ett större elavbrott innebära en ökad belastning för att kunna upprätthålla säkerhet och ordning i länet.

Då länet klarat sig från långvariga störningar i eldistributionen och endast haft kortvariga störningar och en lite längre störning hösten 2009, är inte förmågan övad under en längre period.

Kunskap om samhällsviktig verksamhet är väsentlig för att kunna samordna åtgärder före, under och efter störningar i elförsörjningen inom det geografiska området. För att kunna agera i rollen som geografiskt områdesansvarig före under och efter kriser i elförsörjningen är det nödvändigt att kommunen har översiktlig kunskap om vilken samhällsviktig verksamhet som bedrivs inom det geografiska området. I samband med genomförandet av Styrel har kunskapen om vilka samhällsviktiga verksamheter som finns i länet ökat och kan användas vid olika kriser och allvarliga störningar i länet.

LÄNET	Behövs ej	Mycket bristfällig	Bristfällig	God med viss brist	God
Krishanteringsförmåga				X	
Förmåga i samhällsviktig verksamhet att motstå störningen				X	

6.6 Drivmedelsbrist

Dagens samhälle är i mycket hög utsträckning beroende av fungerande elförsörjning, men även av fungerande bränsleförsörjning i form av drivmedel för fordon samt bränsle för uppvärmning av fastigheter och som energikälla i industriprocesser. Reservkraft till samhällsviktiga verksamheter är beroende av bränsletillförsel för att kunna fungera vid långvariga elavbrott. Vatten-, avlopp och fjärrvärmesystemen skulle drabbas vid en drivmedelsbrist via de indirekta transportberoendena. Vid en drivmedelsbrist skulle avfallshanteringen drabbas hårt. Erfarenheter från stormen Gudrun visar att det är oerhört viktigt att drivmedelsstationer säkerställer att de kan leverera drivmedel ur sina tankar även vid ett elavbrott.¹⁰⁴

Den totala förbrukningen för landets samtliga reservkraftverk motsvarar den mängd diesel som normalt konsumeras i landet.

6.6.1 Länsstyrelsens krisberedskapsförmåga

Krisberedskapsförmågan anses vara god med viss brist för Länsstyrelsen vid en drivmedelsbrist. Beredskapsorganisationen disponerar nödvändiga resurser i form av lokaler samt tekniska system för bland annat kommunikation och lägesbild. Det finns rutiner och tekniskt stöd för information till allmänheten och till media. Det finns etablerade nätverk för

¹⁰⁴ Energikontor Sydost 2006, Ökad energiberedskap – åtgärder på elanvändarsidan

samverkan som kan användas vid händelsen. En drivmedelsbrist kan påverka Länsstyrelsen genom att medarbetare inte kan ta sig till arbetet. Drivmedelsförsörjningen till reservkraftverk blir av naturliga skäl intressant först vid ett elavbrott.

LÄNSSTYRELSEN	Behövs ej	Mycket bristfällig	Bristfällig	God med viss brist	God
Krishanteringsförmåga				X	
Förmåga i samhällsviktig verksamhet att motstå störningen				X	

6.6.2 Länets krisberedskapsförmåga

Krishanteringsförmågan är god med viss brist medan förmåga i samhällsviktig verksamhet att motstå en drivmedelsbrist är bristfällig. Vid en drivmedelsbrist i landet och på bensinstationerna kommer samhällsviktiga verksamheter att drabbas lika hårt som privatpersoner. De fordon som kommunen äger är i stort behov av drivmedel för exempelvis hemtjänst, matleveranser och snöröjning. Uthålligheten på reservkraftverken till de samhällsviktiga verksamheterna är beroende av snabb påfyllning och drivmedel. Aktörer som inte har några egna större lager av drivmedel utan är beroende av att kunna tanka på bensinstationerna är främst polis, räddningstjänst, bevakning, avfallshantering, akutsjukvård, kommunal äldreomsorg, vägtransporter och sjötransporter. Drivmedel behövs också inom telebranschen och elförsörjningen till fordon för reparationspersonal. De flesta samhällsviktiga verksamheterna har bara diesel för några dagars drift och inga kommuner i länet har idag egna lager av bränsle utöver detta. Räddningstjänsterna i länet har dock möjlighet att tanka egna fordon.

Den enskilda människan kommer att drabbas av att olika samhällsviktiga verksamheter inte fungerar som exempelvis att soporna inte hämtas och livsmedelsbutikerna är tomma. Ett avbrott i bränsleförsörjningen kan redan efter en kort tid orsaka allvarliga konsekvenser i samhället som att livsmedelstransporterna och hemsjukvården riskerar att drabbas mer eller mindre direkt av bränslebrist. Om inga person- och godstransporter kan ske utsätts samhället successivt av en allt högre påfrestning i form av exempelvis uteblivna dagligvaror, uteblivna läkemedel och utebliven hemtjänst. Vid kalla temperaturer utomhus kan utebliven uppvärmning av fastigheter orsaka stora materiella skador, liksom avbrutna industriprocesser kan orsaka skador och stora återstartskostnader.

Drivmedel behövs för att driva både fordon och reservkraftverk. Utan vägtransporter stannar i princip hela Sverige och det skulle också bli konsekvenser för vår övriga energiförsörjning trots att beroendet av olja för värme har minskat. Transporten av biobränsle till fjärrvärmeverk sker uteslutande med sopbilar som behöver diesel och bensin för att rulla. Sverige och andra länder har beredskapslager av råolja som räcker väldigt långt vilket gör att det ska gå väldigt långt innan en kris blir kännbar i Sverige. Enligt IEA:s (International Energy Agency) internationella bestämmelser ska lagren räcka till 90 dagars konsumtion och förutom beredskapslagren finns också oljebolagens marknadslager.¹⁰⁵ Många samhällsviktiga verksamheter är försedda med reservkraftverk och vid ett elavbrott behöver dessa drivas med huvudsakligen dieselolja men också bensin. Bränsleförsörjningen är i hög grad beroende av

¹⁰⁵ Energivärlden nummer 2, 2011, Information och nyheter från Energimyndigheten

elförsörjningen. Oljebolag behöver ordermottagningar, distributionsplaneringar, lastning av tankbilar på depåer som kräver fungerande elförsörjning för att kunna utföras.

LÄNET	Behövs ej	Mycket bristfällig	Bristfällig	God med viss brist	God
Krishanteringsförmåga				X	
Förmåga i samhällsviktig verksamhet att motstå störningen			X		

6.7 Pandemi

En pandemi är en världsomfattande epidemi av smittsam sjukdom som sprider sig genom befolkningsgrupper över ett stort område, till exempel en kontinent, eller i hela världen.

I mars 2009 drabbades världen av en svår influensa, som visade sig ha orsakats av en ny typ av influensavirus A (H1N1). Virusets spreds till allt fler länder och den 11 juni deklarerade WHO att sjukdomen nått högsta pandeminivån (nivå 6).¹⁰⁶ Det dröjde till oktober innan smittspridningen tog fart på allvar i Sverige, bara ett par veckor innan vaccineringen skulle påbörjas.¹⁰⁷ Under några veckor i november kulminerade smittspridningen.¹⁰⁸

Vid en pandemi kan det bli personalbrist, ökad belastning och krav på kommun och myndigheter. Om nyckelpersoner som jobbar inom samhällsviktig verksamhet blir smittade kan det påverka verksamheten och samhället negativt. Det kan även bli brist på medicin och utrustning. Social oro i form av panik och rädsla kan spridas i samhället. Ekonomiska konsekvenser kan också bli en orsak.

6.7.1 Länsstyrelsens krisberedskapsförmåga

Krishanteringsförmågan är god med viss brist medan förmåga i samhällsviktig verksamhet att motstå en pandemi är god. Beredskapsorganisationen disponerar nödvändiga resurser i form av lokaler samt tekniska system för bland annat kommunikation och lägesbild. Det finns rutiner och tekniskt stöd för information till allmänheten och till media. Det finns etablerade nätverk för samverkan som kan användas vid händelsen. Det finns en omvärldsbevakning som tidigt kan förvarna om större händelser som kan påverka länet. Länsstyrelsen har en aktuell pandemiplan som antogs av länsledningen 2009.

Vid en epidemi/pandemi kan personalläget bli kritiskt och det kan vara svårt att få fram personal till verksamheter som måste fungera varje dag. För att upprätthålla produktionen kan temporära omflyttningar och prioriteringar mellan verksamheterna komma att ske. I pandemiplanen finns prioriterade befattningar, verksamheter och ärendehandläggning.

Under influensapandemin 2009/2010 skedde omfattande samverkan och nätverksbildande skedde mellan myndigheter och andra aktörer i länet. Örebro läns planeringsprocess hade sträckt sig över tre år. Under tidig höst 2009 omvandlades planer till handlingsprogram. Utifrån Länsstyrelsens områdesansvar och informationsamverkan bjöds samtliga kommuner

¹⁰⁶ MSB:s statistik och analys, Olyckor och kriser 2009/2010 s. 33

¹⁰⁷ MSB:s statistik och analys, Olyckor och kriser 2009/2010 s. 33

¹⁰⁸ MSB:s statistik och analys, Olyckor och kriser 2009/2010 s. 33

och landstinget in till veckovisa samverkansmöten från och med september 2009. Under en pågående pandemi ska Länsstyrelsen kontinuerligt inhämta, sammanställa och analysera lägesinformation, samt förmedla denna till alla berörda organisationer, inklusive regeringen och MSB. Länsstyrelsen ska även verka för att informationen till allmänheten och massmedia samordnas. Länsstyrelsen ska hålla sig informerad om förebyggande smittskydd, smittläget, sjukdomsutfallet, medicinering med mera. Informationen inhämtas kontinuerligt från smittskyddsläkaren. Ansvarig för detta är krishanteringsorganisationen. Vid behov ska samverkan också ske med andra länsstyrelser i grannlänerna och övriga som kan bidra med information eller hjälp.

Länsstyrelsen krishanteringsförmåga kan förbättras genom flera övningar. Även förmågan att lämna en samordnad lägesbild kan förbättras. Örebro län drabbades av en influensapandemi 2009, vilket har gett oss bra övning på ett influensascenario. Länsstyrelsens förmåga vid en influensapandemi att leda, samverka och informera kan påverkas av en personalfrånvaro på 50 % om personer med vissa funktioner och befogenheter inte finns på plats. Personalfrågorna har belysts och fungerande bra under såväl planeringsskedet som i arbetet med den nya influensan 2009. Vid 50 % frånvaro kan personalläget bli kritiskt och det kan vara svårt att få fram personal till verksamheter som måste fungera varje dag. För att upprätthålla produktionen kan temporära omflyttningar och prioriteringar mellan verksamheterna komma att ske. Länsstyrelsens olika enheter kan komma att bli tvungna att prioritera handläggning av vissa ärenden och det kan ta längre tid att handlägga vilket kan påverka samhället.

LÄNSSTYRELSEN	Behövs ej	Mycket bristfällig	Bristfällig	God med viss brist	God
Krishanteringsförmåga				X	
Förmåga i samhällsviktig verksamhet att motstå störningen					X

6.7.2 Länets krisberedskapsförmåga

Krishanteringsförmågan är god med viss brist medan förmåga i samhällsviktig verksamhet att motstå en pandemi är god. Länet och länets aktörer har planerat för en influensapandemi i flera år. Under hösten 2009, när sjukdomen drabbade länet, omvandlades planerna till handlingsprogram. Startsträckan var dessutom lång och länet hade god tid på sig att förbereda sig. Länets aktörer är väl förberedda att leda, samverka och informera under en pandemi. Nästan alla kommuner i länet har aktuella pandemiplaner. Landstinget har en regional plan för pandemi/epidemi. Länsstyrelsen höll informationsmöten varje vecka, med berörda aktörer, för att samordna informationen.

En pandemi påverkar främst tillgången på personella resurser vilket kan påverka krishanteringsförmågan och förmågan i samhällsviktig verksamhet. Med ett stort sjukbortfall på 50 % hos länets aktörer kommer det att skapa problem och påverka förmågan. Landstinget kan exempelvis få brist på personal med nyckelpersoner som specialiserade tekniker, medicinteknisk personal som sköter dialys och så vidare. Arbetstiderna kan komma att förlängas för den personal som finns att fördela. Aktörerna i länet har planerat personalförsörjning vid pandemiutbrott. I detta ingår att vid behov, flytta personal mellan olika enheter efterhand som sjukdomen drabbar aktören. För USÖ finns förberedd alternativ lokal för katastrofledning men inte för Karlskoga och Lindesbergs lasarett. Det finns även alternativ förberedd lokal för regional ledning. Aktörerna i länet har ingen vana av att ta emot extern personal som förstärkning.

Behovet och bristen på vissa nyckelpersoner kommer att påverka länets förmåga vid en pandemi. Nätverk finns att tillgå som landstinget, Socialstyrelsen, kommuner, Smittskyddsinstitutet, Länsstyrelsen, andra landsting med flera.

LÄNET	Behövs ej	Mycket bristfällig	Bristfällig	God med viss brist	God
Krishanteringsförmåga				X	
Förmåga i samhällsviktig verksamhet att motstå störningen					X

6.8 Epizooti och Zoonos

I ett förändrat klimat och med människor som reser allt mer finns en ökad risk för sjukdomar orsakade av bakterier, virus och parasiter.¹⁰⁹ Allt fler transporterar och importerar sällskapsdjur som kan medföra sjukdomar som smittar mellan människor och djur och som ännu inte är etablerade i Sverige. Att sjukdomarna inte har haft möjlighet att få fäste beror till stor del på Sveriges geografiska läge, men också på de tidigare strikta karantänsbestämmelserna. De öppna gränserna inom EU ökar riskerna för att så kallade exotiska sjukdomar, det vill säga sjukdomar som av någon anledning inte är befästa i Sverige, förs in av importerade djur.

Jordbruksverket har det övergripande ansvaret för djurhälsan och för att bekämpa smittsamma djursjukdomar. Länsstyrelsen ansvarar för det förebyggande smittskyddet när det gäller djur i länet och samordnar bekämpningen av vissa allvarliga smittsamma sjukdomar.

6.8.1 Länsstyrelsens krisberedskapsförmåga

Krishanteringsförmågan är god med viss brist medan förmåga i samhällsviktig verksamhet att motstå är god. Länsstyrelsen har alltid sitt geografiska områdesansvar och Jordbruksverket måste samverka med myndigheten före insats.

I oktober 2010 övade Jordbruksverket operativ ledningscentral vid bekämpning av smittsam djursjukdom, så kallad OLC. Övningen genomfördes på Åsbro kursgård i Örebro län.

I juli konstaterades mjältbrand i ett naturreservat, Natura 2000-område i Örebro län. Ett tjugotal nötkreatur dog, och åtgärder vidtogs för att undvika att fler djur skulle bli smittade. Området spärrades även av för allmänheten. Sjukdomen kan överföras mellan djur och människa, och förekommer i princip i hela världen. De senaste sjukdomsfallen hos djur i Sverige var 2008 i Halland. Ingen människa smittades i Örebro län. Allmänheten bedömdes löpa låg smittrisk och det var ingen risk att vistas i naturen utanför de avspärrade områdena i närheten av den drabbade gården. Smittskyddsläkaren i Örebro bedömde dock att det ur hälsovårdssynpunkt var olämpligt att bada i Kvismare kanal. Länsstyrelsen aktiverade sin krisorganisation och arbetade tillsammans med bland annat smittskyddsläkare och Jordbruksverket. Krishanteringsorganisationen verkade under fem veckor under mjältbrandsutbrottet. Länsstyrelsen kallade till flera samverkansmöten med aktörer i länet.

¹⁰⁹ MSB:s statistik och analys olyckor och kriser 2009/2010 s.63

LÄNSSTYRELSEN	Behövs ej	Mycket bristfällig	Bristfällig	God med viss brist	God
Krishanteringsförmåga				X	
Förmåga i samhällsviktig verksamhet att motstå störningen					X

6.8.2 Länets krisberedskapsförmåga

Krishanteringsförmågan är god med viss brist medan förmåga i samhällsviktig verksamhet att motstå är god. Samverkan mellan aktörerna, när det gäller insats vid epizootier och zoonoser är nödvändig. Länsstyrelsen, distriktsveterinärerna, Jordbruksverket och de privatpraktiserande veterinärerna måste ha ett nära och gott samarbete så att larm om utbrott snabbt kan mötas med lämpliga insatser.

Gårdar med större djurbesättningar finns främst i den centrala och i den sydöstra delen av Örebro län. Gårdarna ligger med ett relativt stort avstånd från varandra vilket skyddar mot smitta och spridning av sjukdomar. I Örebro län finns många fågellokaler för flyttfåglar. En av de främsta är sjön Tysslingen som varje vår lockar tusentals svanar att rasta på vägen norrut. Den kallas i turistsammanhang även för Svansjön. I östra delen av länet finns Kvismaren som under vår och höst lockar mängder av gäss och tranor som varit i Europa och Asien. Omedelbart öster om Örebro, där Svartån rinner ut i Hjälmaren, finns fågellokalen Oset. Dessa lokaler, och ytterligare några små sjöar i länet, är riskkällor för fågelinfluensa. I mars 2011 hittades döda stadsduvor i Karlskoga kommun som hade det virus som kan ge den smittsamma newcastlesjukan och under en tid införde Jordbruksverket restriktioner i att hålla fjäderfän och andra tamfåglar inomhus. Inga tamfåglar drabbades av newcastlesjukan i Karlskoga kommun.

LÄNET	Behövs ej	Mycket bristfällig	Bristfällig	God med viss brist	God
Krishanteringsförmåga				X	
Förmåga i samhällsviktig verksamhet att motstå störningen					X

7. Planerade och genomförda åtgärder, samt en bedömning av behov av ytterligare åtgärder med anledning av risk- och sårbarhetsanalysens resultat

Extrema väderhändelser

Behovet av klimatanpassning är stort, där våra samhällen måste anpassas utifrån vad vi vet om de kommande klimatförändringarna. Det är viktigt att klimatanpassningsarbetet integreras i redan pågående processer. När det gäller den kommunala krisberedskapsförmågan bör klimatanpassningen finnas med i det kontinuerliga arbetet med risk- och sårbarhetsanalyser. Under våren 2011 bjöds Totaltförsvarets forskningsinstitut in för att berätta för kommunernas beredskapssamordnare hur de kan integrera klimatanpassningsperspektivet i de kommunala risk- och sårbarhetsanalyserna.

Värmebölja

Som ett resultat av att värmeböljors påverkan på samhället var ett utforskat område i länet tog Länsstyrelsen i Örebro län fram en rapport 2011 om värmeböljor i Örebro län. Rapporten redogör för inträffade värmeböljor i länet under 1900-talet fram till idag. Utifrån den historiska bakgrunden tar rapporten upp hur klimatanpassning kan ske genom åtgärder inom flera kommunala verksamhetsområden som kan ge mildrande effekt vid framtida värmeböljor.

Länsstyrelsen anordnade även en länskonferens hösten 2011 med bland annat fokus på värmeböljor. Detta arrangerades som ett resultat av ett önskat behov från Örebro läns landsting samt att värmebölja inte tagits upp som en riskhändelse i de föregående årens risk- och sårbarhetsanalyser. Syftet med konferensen var att öka kunskaperna om värmeböljors påverkan på liv, hälsa och samhälle, samt att diskutera vilken beredskap och förmåga vi har att hantera en värmebölja. Resultatet blev att deltagarna ville gå vidare och starta en arbetsgrupp som kommer att ta fram en gemensam informationsbroschyr.

Översvämning

Länsstyrelsen har gjort en analys av inträffade översvämningar i länets större avrinningsområden. Detta har sammanställts i en rapport som redovisar större översvämningar, skyfall och höga flöden i länet det senaste seklet med början från år 1900. Översvämningssområden och risker beskrivs utifrån länets större avrinningsområden. Rapporten är en summering av resultatet från första steget i arbetet med EU:s översvämningdirektiv (2007/60/EG).

Farligt gods

Under våren 2012 kommer en projektstart ske för att aktualisera vägvalsstyrning av transporter av farligt gods i länet. Länsstyrelsen i Örebro län driver projektet och olika berörda aktörer kommer att delta i arbetet.

Dammbrott

Länsstyrelsen i Örebro län ska göra en damminventering i särskilt utvalda avrinningsområden för att uppdatera dammdatabasen och för att hitta nya dammar. En utredning och sammanställning av uppgifter om dammanläggningar, ägarförhållanden med mera i Laxåns vattensystem ska genomföras. En tillsynsplan ska tas fram för tillsyn av dammar i länet med hänsyn till dammsäkerhet. Länsstyrelsen ska utreda och besluta om vilka dammar som ska klassas som farlig verksamhet enligt 2 kap. 4 § Lagen (2003:778) om skydd mot olyckor (LSO).

Dricksvattenförsörjning

I ett krisläge tillhör dricksvattenförsörjningen ett av de nödvändigaste behoven för den enskilda individen och befolkningen som helhet. Länets risk- och sårbarhetsanalyser bör identifiera vilka förebyggande åtgärder och förberedelser som behövs för att minska risken för allvarliga störningar i dricksvattenförsörjningen. Hur ser det ut med reservkraft till vattenverken och vad finns det för nödvattenförsörjningsplaner och vilka samhällsviktiga verksamheter drabbas vid en allvarlig störning.

De flesta kommunala vattentäkter i länet har vattenskyddsområden som är bebyggda och genomkorsas av vägar, i några fall även järnvägar. Några av de största vattentäkterna har höga potentiella påverkansbelastningar med industrier, jordbruk och hårt trafikerade vägar. Reservvattenförsörjningen är bristfällig i ett flertal kommuner. Det finns inga resurser att försörja stora tätorter vare sig med dricksvatten via tankar eller med annat vatten för tvätt och toalettspolning. De tankar för dricksvatten som transporteras in till området tar omgående slut och måste därefter transporteras tillbaka för påfyllning. Många av dagens vattentäkter saknar reservvattentäkter, som snabbt kan tas i drift och ge tillräckligt med vatten under längre perioder. För att trygga den framtida vattenförsörjningen krävs att grundvattenförekomster identifieras och skyddas för framtida vattenförsörjningsändamål.

Länsstyrelsen samordnar ett projekt tillsammans med kommunerna, Askersund, Hallsberg, Kumla, Laxå, Lekeberg, Nora och Örebro som kallas Vätternprojektet. 2008 inleddes en förstudie gällande läget angående vattenförsörjningen för de berörda kommunerna, samt förutsättningarna för regional vattenförsörjning baserat på Vätternvatten.

Utifrån MSB:s förslag till resultatmål för samhällets krisberedskap för försörjning av dricksvatten, livsmedel och värme tänker Länsstyrelsen under 2012 att fokusera på dricksvattenförsörjningen i länet. Utifrån länets framtagna risk- och sårbarhetsanalyser, förmågebedömningar och annan beredskapsplanering ska en bedömning göras av hur uppkomna störningar i dricksvattenförsörjningen påverkar samhällsviktig verksamhet. Hur hanterar kommunerna MSB:s resultatmål där varje individ ska ha tillgång till en viss miniminivå i ett krisläge med dricksvattenförsörjningen?

Drivmedelsbrist

Under hösten 2010 samt under våren 2011 anordnade Länsstyrelsen två träffar för kommunernas beredskapssamordnare med representanter från Energimyndigheten och Poolverksamheten och där vi tillsammans diskuterade drivmedelsbrist, reservkraft samt exempel på inventeringar av reservkraft och hur avtal kan skrivas om drivmedel.

Behovet av stationära och mobila reservverk till samhällsviktig verksamhet finns inte kartlagt i länet. Det finns inte heller någon plan för hur anskaffning och fördelning av mobila reservverk till samhällsviktiga verksamheter vid omfattande elavbrott ska gå till samt vilken kapacitet kommunerna har att serva och underhålla de reservverk som kan komma att

användas vid omfattande elavbrott. Drivmedelsförsörjningen av reservelverken är inte heller planerad eller säkerställd vid ett omfattande elavbrott.

Social oro

Den regionala risk- och sårbarhetsanalysen har de senaste åren fokuserat på fysiska risker medan våra kunskaper av social karaktär är begränsade. Enligt forskningen är området sociala risker eftersatt och vi saknar idag kunskap för att kunna analysera dessa risker och bakomliggande faktorer. Länsstyrelsen kommer framöver att arbeta för att öka kunskaperna i länet om risker av social karaktär och bakomliggande faktorer. Detta för att sedan integrera det sociala perspektivet i risk- och sårbarhetsanalyserna.

Samverkan

Inom Örebro län finns flera olika regionala och nationella samverkansformer som har nämnts tidigare. Länsstyrelsen leder flera nätverk i länet där olika sakfrågor diskuteras. Vid möten och seminarier diskuteras olika frågeställningar i syfte att dra lärdomar och öka förmågan att hantera allvarliga olyckor och kriser. Nätverken är även viktiga för gemensamma insatser inom kompetensutveckling, utbildning och övning.

För att utveckla förmågan att samverka deltar en arbetsgrupp som representerar olika aktörer i Örebro län i en utvecklingsprocess. Syftet är att skapa en ökad förmåga att vid fara för eller inträffad stor olycka eller kris åstadkomma att aktörernas gemensamma insatser sammantaget inom länet möter hjälpbehovet så bra som möjligt. MSB leder utvecklingsprocessen som påbörjades hösten 2011 och kommer att fortsätta under våren 2012. Under hösten 2011 och vintern 2012 kommer arbetsgruppen att avrapportera till regionala rådet hur länet ska utveckla samverkan. Målet är att utveckla förmågan att samverka i länet genom att ha en gemensam grundsyn och helhetsbild för att skapa trygghet och säkerhet.

Hjälmarén, Sveriges fjärde största sjö har ett omfattande yrkesfiske, färja och passagerarbåtar samt intensivt fritidsbåtliv. Till skillnad mot de tre största sjöarna i Sverige är inte Hjälmarén statligt vatten utan kommunalt vatten. Hjälmarén är svårnavigerad eftersom den är grund och har många besvärliga passager. För Hjälmarén betyder det att det är polismyndigheten som ansvarar för eftersökning när någon båt befaras har råkat ut för olycka, medan den kommunala räddningstjänsten ansvarar för räddningsarbetet. Detta ställer stora krav på samordning eftersom det är tre länsstyrelser, tre olika polismyndigheter, tre SOS Alarmcentraler och fem kommuner runt Hjälmarén.

I Örebro län finns en grupp som kallas Hjälmargruppen och som består av myndigheter och organisationer med ansvar/intresse av räddningstjänst i Hjälmarén. I årliga möten har man samverkat i räddningstjänstfrågor rörande Hjälmarén sedan 1993. Våren 2011 arrangerade Länsstyrelsen en seminarieövning för Hjälmargruppen för att utveckla samverkan vid olyckor på Hjälmarén. Seminarieövningen hade som mål att utveckla och öka förmågan att samverka vid räddningstjänstolyckor mellan berörda myndigheter.

WIS

Att skapa en korrekt lägesbild är ofta ett problem vid stora kriser. En korrekt lägesbild är viktig för att alla aktörer ska känna till vad som har hänt, hur läget är och hur utvecklingen kommer att se ut. I Örebro län använder sig Länsstyrelsen av WIS som ett sätt att nå ut med information, vilket i sin tur hänger på att länets aktörer använder sig av WIS för att informera sig om läget. I Örebro län används inte WIS i full utsträckning av de aktörer som har WIS. Med WIS kan berörda aktörer rapportera direkt i systemet och inhämta information istället för att skicka e-post. För att WIS ska användas mer i länet kommer Länsstyrelsen under hösten

2011 att ordna utbildningstillfällen, där länets aktörer kommer att få lära sig hur WIS ska användas för att enkelt och effektivt skapa sig en helhetsbild av läget vid en kris genom aktiv delning av information.

RAKEL

Under 2010 har infrastrukturen för det gemensamma radiokommunikationssystemet Rakel färdigställts. En bred anslutningsgrad är väsentlig för att systemet ska bli ett kommunikationsverktyg som stärker hela samhällets krishanteringsförmåga. Regeringen anser i budget propositionen 2011/12:1 att vid olyckor och allvarliga händelser är robust och säker kommunikation av yttersta vikt där Rakel tillsammans med utvecklade metoder ökar förutsättningar till samverkan mellan aktörer, vilket stärker krisberedskapen. Inga kommuner i länet har anslutit sig och infört Rakel men ett projekt med kompetensstöd genomförs (2011-2012) för att se vilka behov och möjligheter som finns med Rakel.

Rakelsystemet ger tekniska möjligheter för samverkan över länsgränser och större geografiska områden. Gemensamma metoder och arbetssätt behöver utvecklas så att samverkan sker på ett effektivt sätt. Som exempel kan Rakel användas under samverkan vid en sjöräddningsinsats på Hjälmarens där flera län, kommuner och räddningstjänster kan vara/är inblandade. Örebro län behöver öka kunskapen om Rakels regionala möjligheter till förbättrad samverkan vid kriser samt hur Rakel kan nyttjas i vardagen.

Kriskommunikation

Som en del av det geografiska områdesansvaret har Länsstyrelsen som uppgift att verka för samordning av information och att sammanställa lägesinformation. För att stärka detta arbete har ett nätverk för krisinformation bildats med syfte att inom länet få till en bra krisinformationssamordning.

Våren 2011 åkte några från krisinformationsnätverket på ett studiebesök till Washington DC samt New Hampshire för att titta på deras krisinformationssamverkan. Ett studiebesök till Länsstyrelsen i Kronoberg arrangerades även för länets krisinformationsnätverk och för att ta del av deras krisinformationssamverkan.

Krisinformationsnätverket har tagit fram gemensamma mål som vägledning för det fortsatta arbetet. Som ett naturligt nästa steg finns ett stort behov av att utveckla metoder, arbetssätt och verktyg för bättre samverkan före, under och efter en kris. Det är viktigt att klarlägga vilket ansvar och vilka roller respektive aktör har samt skapa samsyn kring hur samverkan och samordning bör ske och när det bör ske, avseende krisinformation. En viktig del i arbetet är också att kartlägga vilka kanaler och tekniska system respektive aktörer har idag samt hur och i vilken utsträckning omvärldsbevakning sker. Detta utgör grunden för att vi i framtiden ska kunna fördjupa vår samverkan och höja länets förmåga vid en kris.

Under det gångna året har ett arbete påbörjats med att inhämta kunskaper kring hur sociala medier kan nyttjas för riskkommunikation. Det är viktigt att detta arbete fortsätter för att kunna möta upp framtida förväntningar, från inte minst allmänhet och media.

Nätverk risk- och sårbarhetsanalyser

Under våren 2011 anordnade Länsstyrelsen flera ”RSA-träffar” för kommunerna och landstingets beredskapssamordnare och där flera centrala myndigheter deltog och där vi tillsammans diskuterade exempelvis reservkraft, trafiksäkerhet och klimatanpassning i risk- och sårbarhetsarbetet.

Enligt Regeringens skrivelse 2009/10:124 (s.18) är risk- och sårbarhetsanalyser, förmågebedömningar, underlag från myndigheter, kommuner och landsting de viktigaste instrumenten för att kunna analysera samhällets krisberedskap och därmed skapa förutsättningar för en effektiv styrning av berörda aktörer. För att möjliggöra en effektiv uppföljning och inriktning av den sammantagna krisberedskapen i samhället anser regeringen att kvaliteten på inlämnade analyser och bedömningar bör höjas.

Utifrån de nya risk- och sårbarhetsanalyserna som kommunerna har tagit fram under 2011 finns det ett behov av att höja kvaliteten och att arbeta med att bedöma förmågan utifrån olika riskhändelser. Många av kommunernas risk- och sårbarhetsanalyser visar på ett behov av en större kunskapsuppbyggnad, som exempelvis sociala risker.

Länsstyrelsen kommer under 2012 att starta upp ett risk- och sårbarhetsanalysnätverk med fokus på erfarenhetsåterföring från exempelvis inträffade händelser, övningar och olika projekt. Detta nätverk ska leda till en kunskapsuppbyggnad inom prioriterade områden utifrån risk- och sårbarhetsanalysernas resultat. Samtidigt kommer projektet att stärka utvecklingen av den regionala nivåns förmåga. Ett risk- och sårbarhetsanalysnätverk kan inrikta arbetet med risk- och sårbarhetsanalyserna samt bidra till en höjning av dessas kvalitet.

Styrel

Underlaget som finns från Styrel utgör i dagsläget rådata. För att kunna använda underlaget och genomföra olika analyser behövs en visualisering av underlaget. En visualisering innebär att Länsstyrelsen inom sitt geografiska områdesansvar kan använda underlaget för att snabbt kunna skapa sig en lägesbild om vilka samhällsviktiga verksamheter som berörs vid en händelse/kris. Visualiseringen möjliggör även att Länsstyrelsen kan nå ut med kunskap och dela med sig av kunskap när något händer.

Stöd- och förstärkningsresurser

I regeringens skrivelse 2009/10:124 Samhällets krisberedskap – stärkt samverkan för ökad säkerhet anser regeringen att länsstyrelserna utifrån sitt samhållande ansvar inom sitt geografiska område bör initiera samverkansforum inom länet när det gäller stöd- och förstärkningsresurser.¹¹⁰ MSB har utarbetat en strategi för förstärkningsresurser där det betonas att det är viktigt att kommuners och myndigheters risk- och sårbarhetsanalyser sätter fokus på behoven av resurser.

Under 2011 driver Länsstyrelsen ett projekt om frivilliga förstärknings- och stödresurser i länet. Projektets målsättning är att identifiera behov av förstärkningsresurser. En enkät skickades ut till länets kommuner och landsting inför höstens planering. Andra aktörer har även kontaktas för att skapa en bild av länets samlade krafter. Olika besök och träffar arrangerades under hösten 2011. En fortsättning av 2011-års projekt innebär att Länsstyrelsen kan öka sin förmåga till resursinventering samt förmågan att ta emot och fördela förstärkningsresurser. Detta projekt kan därmed ses som ett stöd i det framtida arbetet med att utveckla länets risk- och sårbarhetsanalyser. Resultatet från Länsstyrelsens projekt för 2011 påvisar en utvecklingspotential i relationen mellan länets kommuner och de frivilligas engagemang, varför behov av fortsatta insatser kvarstår.

Sammanställning av genomförda åtgärder 2011 och planerade åtgärder 2012 (Se bilaga 2).

¹¹⁰ Regeringens skrivelse 2009/10:124 Samhällets krisberedskap – stärkt samverkan för ökad säkerhet

Samverkan är en framgångsfaktor för förbättrad beredskap och minskad sårbarhet vid krissituationer i länet. För att länet ska kunna fungera vid en kris måste de ansvariga redan innan krisen ha förberett sig genom samverkan och olika nätverk. Vi måste även var för sig och gemensamt ha arbetat förebyggande i syfte att uppnå tillräcklig robusthet i verksamheterna för att tillgodose samhällets behov av samhällsviktig verksamhet även vid en kris. Genom att samverka i det förebyggandet arbetet kring hot, risker och sårbarheter i vardagen kan synergieffekter uppstå där länet kan arbeta tillsammans och använda resurser på ett effektivt sätt, samt uppnå en förbättrad förmåga.

Sammanfattningsvis och fortsättningsvis är det viktigt att arbeta för ett utvecklat regionalt samarbete och verka för att länet ska kunna agera mer samordnat vid större händelser och kriser.

8. Bilagor

Bilaga 1 Sevesoanläggningar i länet

Bilaga 2 Sammanställning planerade och genomförda åtgärder

Bilaga 1

Sevesoanläggningar i länet

Objekt	
Högre kravnivå	
AKZO Nobel Functional Chemicals AB	Kumla
Cambrex Karlskoga AB	Karlskoga
Eurenco Bofors AB	Karlskoga
Nammo Liab Lindesberg AB	Lindesberg
NORAB AB	Nora
Orica Sweden AB	Nora
Outokumpo stainless AB	Degerfors
Ovako Hellefors AB	Hällefors
SAAB Bofors Test Center AB, Bofors skjutfält	Karlskoga
SAAB Bofors Test Center AB	Lindesberg
SAAB Bofors Test Center AB	Degerfors
SAAB Dynamics AB	Karlskoga
SAKAB AB	Kumla
Svenska Statoil AB	Karlskoga
Lägre kravnivå	
Ahlström Ställdalen AB	Ljusnarsberg
Amixo AB	Kumla
Brenntag Nordic AB	Lindesberg
Suzuki Garphyttan AB	Örebro
Korsnäs Frövi AB	Lindesberg
Munksjö Aspa Bruk AB	Askersund

Bilaga 2

Genomförda åtgärder 2011

Projekt

Utvecklingsprocess samverkan
Genomförande av Styrel
Inventering av behovet av stödresurser
Metoder och verktyg RSA - RSA-träffar

Seminarier/konferenser/möten

Länskonferens värmebölja
Krisinformationsnätverket
Sevesoseminarium
Hjälmaregruppsmöte
Regionala rådet
CBRNE i samverkansmöten
Möten angående Ö-drift, Åbyverket
Workshop förmågebedömning 2011
Vårflodsmöten
Rakelmöten
Tematräff stöd- och förstärkningsresurser

Studiebesök

Kriskommunikation – studiebesök USA och Växjö
Studiebesök Sakab och Westinghouse
Studieresa Jönköping

Rapporter/utredningar

Klimatanalys för Örebro län
Rapport angående värmeböljor

Utbildningar

WIS-utbildningar
TIB-utbildningar
CBRNE-utbildning
Regional samverkanskurs

Övningar

Övning smittsam
Hjälmareövning
Signalskyddsövningar

Planerade åtgärder 2012

Projekt

Projektstart vägvalsstyrning av farliga godstransporter
Evakuering och utrymning
Stöd- och förstärkningsresurser
Förstudie upplysningscentral
Samverkan RAKEL
Visualisering av samhällsviktiga verksamheter
Kunskapsuppbyggnad risk- och sårbarhetsanalyser
Utvecklingsprocess samverkan
Fortsättning förstärkningsresurser
Strategi för kriskommunikationssamverkan

Seminarier/konferenser/möten

Regionala rådet
Länskonferens
Krisinformationsnätverket
Workshop utveckling, samordning och inriktning

Rapporter/utredningar

Damminventering och uppdatering av databasen
Utredning Laxåns vattensystem

Övningar

Övning svår vädersituation
Rakel
Signalskyddsövningar
CBRNE

Utbildningar

WIS-utbildning
Regional samverkanskurs
Länsstyrelsens krishanteringsorganisation

9. Källförteckning

Rapporter

Banverket 2006, Anläggningsbeskrivning Hallsbergs rangerbangård
MSB 2010, Statistik och analys, Olyckor och kriser 2009/2010
MSB 2010, Perioder med stora snömängder vintern 2009/2010
FOI 2008, Hälsopåverkan av ett varmare klimat- en kunskapsöversikt
SOU 2007:60, Sverige inför klimatförändringarna hot och möjligheter
Socialstyrelsen 2011, Effekter av värmeböljor och behov av beredskapsåtgärder i Sverige
FOI 2011, Konsekvenser av värmeböljan i juli 2010
SOU 2010:69, Förbättrad vinterberedskap inom järnväg
Räddningsverket 2004, Riskhantering i översiktsplaner – En vägledning för kommuner och länsstyrelser
MSB 2009, Transport av farligt gods – väg och järnväg 2009-2010
Räddningsverket 2006, Kartläggning av farligt gods transporter september 2006
Strålsäkerhetsmyndigheten 2010, RSA 2010
MSB 2011, Förslag till resultatmål för samhällets krisberedskap för försörjning av dricksvatten, livsmedel och värme
KBM 2010, Faller en – faller då alla?
Livsmedelsverket 2011, Livsmedelsförsörjning i ett krisperspektiv
Riksrevisionen 2007:28, Krisberedskap i betalningssystem, Tekniska hot och risker
IVA 2008, Framsyn för krisberedskap, När krisen kommer
KBM 2008, Det robusta sjukhuset
Svk 2010, RSA 2010
KBM 2008, Kommunernas tekniska försörjning har inte tillräcklig robusthet för att klara allvarliga kriser
Energivärlden nummer 2, 2011, Information och nyheter från Energimyndigheten
MSB 2010, Antagonistiska hot mot transporter av farligt gods
Energimyndigheten 2009, Energimyndighetens slutrapportering, Extrema väderhändelser och klimatförändringens effekter på energisystemet
FOI 2009, Att använda geografisk information vid väderkriser för att bistå sårbara grupper i ett förändrat klimat
Nerikes Brandkår 2011, Utryckningsstatistik 2001-2010
Regeringens skrivelse, Skr. 2009/10:124, Samhällets krisberedskap - stärkt samverkan för ökad säkerhet
Länsstyrelserna 2011, Händelsescenario för Risk- och sårbarhetsanalys, Värmebölja i nutid och framtid
Länsstyrelsen i Örebro län 2011, Värmeböljor i Örebro län, En analys av inträffade värmeböljor och vilka åtgärder som kan behöva vidtas inför framtida värmeböljor
Fördjupning av Hallsbergs Översiktsplan 2010-2020
Svevia, På väg nummer 4, 2011
SMHI, Värmeböljor i Sverige, faktablad nr 49 – 2011
Centrum för allmänmedicin, Nådde hjälpen fram? Psykologiskt och socialt stöd i en kommun vid tsunamin
och en trafikolycka, 2009
Energikontor Sydost 2006, Utvecklingsprojekt Kronoberg, elleveranssäkerhet etapp 2, Ökad energiberedskap – åtgärder på elanvändarsidan

Internet

http://www.scb.se/Pages/TableAndChart_228187.aspx
<http://msb.se/sv/Forebyggande/Samhallsviktig-verksamhet/>
<http://www.emdat.be/>
<http://smhi.se/kunskapsbanken/klimat/klimatforandringar-1.7206>
<http://www.smhi.se/kunskapsbanken/klimat/>
<http://www.smhi.se/klimatdata/vintersasongen-2009-2010-i-siffro-1.9643>
http://www.krisinformation.se/web/Pages/Page_24425.aspx
<http://www.krisinformation.se/web/StartPage.aspx?id=10937>
http://www.krisinformation.se/web/Pages/Page_11191.aspx
<http://www.energimyndigheten.se>
<http://www.sakerhetspolisen.se/terrorism/omterrorism.4.7671d7bb110e3dcb1fd80002841.htm>
[1
http://www.eon.se/templates/Eon2Nedladdningslista.aspx?id=69833&epslanguage=SV](http://www.eon.se/templates/Eon2Nedladdningslista.aspx?id=69833&epslanguage=SV)
[http://www.sjv.se/amnesomraden/djur/omdjurenblirsjuka/smittsammadjursjukdomar/newcastl
esjuka.4.2399437f11fd570e67580001177.html](http://www.sjv.se/amnesomraden/djur/omdjurenblirsjuka/smittsammadjursjukdomar/newcastl
esjuka.4.2399437f11fd570e67580001177.html)
<http://energimyndigheten.se/styrel>

Regelverk

Förordning med länsstyrelseinstruktion (SFS 2007:825)
Förordning om krisberedskap och höjd beredskap (SFS 2006:942)
Lagen om skydd mot olyckor (2003:778)
Kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap (2006:544)
Lagen om skydd mot olyckor (2003:778)
Epizootilagen (1999:657)
12 § Förordning (2006:942) med länsstyrelseinstruktion
Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps föreskrifter om statliga myndigheters risk- och sårbarhetsanalyser; MSBFS 2010:7
Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps föreskrifter om kommuners och landstings risk- och sårbarhetsanalyser; MSBFS 2010:6
Lagen (SFS 1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor
Förordningen (1999:382) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor
Lag (2006:263) om transport av farligt gods

Länsstyrelsen
Örebro län

En samlande kraft!